

**KOHTUTE HALDAMISE NÕUKOJA
ÜHEKSAKÜMNE NELJANDA ISTUNGI
PROTOKOLL**

Estonia Resort ja Spa Hotel konverentsikeskuses, Pärnus

1-2. juunil 2017. a

Kohalviibijad

KHN-i liikmed ja asendusliikmed:

Priit Pikamäe, Riigikohtu esimees, kohtute haldamise nõukoja esimees
Ivo Pilving, riigikohtunik
Tanel Saar, Tartu Ringkonnakohtu kohtunik
Sten Lind, Tallinna Ringkonnakohtu kohtunik
Liis Arrak, Tallinna Ringkonnakohtu kohtunik (asendusliige)
Piia Jaaksoo, Pärnu Maakohtu kohtunik
Iris Kangur-Gontšarov, Harju Maakohtu kohtunik
Monika Laatsit, Tallinna Halduskohtu kohtunik (asendusliige)
Hannes Vallikivi, Eesti Advokatuuri esimees
Heili Sepp, Õiguskantsleri Kantselei, osakonnajuhataja-õiguskantsleri nõunik
Lavly Perling, riigi peaprokurör
Kalle Laanet, Riigikogu põhiseaduskomisjoni liige (osales päevakorrapunktide 5-11 arutamisel)

Teised osalejad:

Liivi Loide, Tartu Maakohtu esimees
Merje Talvik, Riigikohtu kommunikatsiooniosakonna juhataja
Kerdi Raud, Riigikohtu direktor
Rubo Kikerpill, Pärnu Maakohtu esimees
Kadri Palm, Tartu Halduskohtu esimees
Liis Lindström, Riigikohtu esimehe nõunik
Kristjan Siigur, Tallinna Halduskohtu esimees
Astrid Asi, Viru Maakohtu kohtunik
Kersti Kerstna-Vaks, Tartu Ringkonnakohtu esimees
Meelis Eerik, Harju Maakohtu esimees
Villem Lapimaa, Tallinna Ringkonnakohtu esimees
Kersti Kerstna-Vaks, Tartu Ringkonnakohtu esimees
Peeter Tammistu, Pärnu Maakohtu kohtudirektor (osales päevakorrapunktide 5-11 arutamisel)
Hans Moks, Harju Maakohtu kohtudirektor (osales päevakorrapunktide 5-11 arutamisel)
Tiina Ereb, Tartu Ringkonnakohtu kohtudirektor
Virve Altuhoova, Viru Maakohtu kohtudirektor
Virgo Saarmets, Eesti Kohtunike Ühingu esimees
Janar Filippov, Tallinna Ringkonnakohtu avalike suhete teenistuse juht
Marko Aavik, Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika asekanstler
Kristel Siitam-Nyiri, Justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika asekanstler
Kaidi Lippus, Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakonna kohtute talituse juhataja
Siret Jürgenson, Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakonna kohtute talituse nõunik
Küllli Luha, Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakonna kohtute talituse analüütik
Triin Lepp, Justiitsministeeriumi õiguspoliitika osakonna eraõiguse talituse nõunik (osales päevakorrapunktide 5-7 arutamisel)
Aliis Pihkva, Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakonna kohtute talituse nõunik

Juhatas:

Protokollis:

Priit Pikamäe, Riigikohtu esimees, kohtute haldamise nõukoja esimees
Aliis Pihkva, Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakonna kohtute talituse nõunik

Algus: 1.06.2017. a kell 11.00

Lõpp: 2.06.2017. a kell 13.05

Istungi päevakorras on:

1. **24.03.2017. a KHN-i 93. korralise istungi protokoll kinnitamine** – Riigikohtu esimees Priit Pikamäe
Otsuse projekt: KHN kinnitab 24.03.2017. a KHN-i 93. korralise istungi protokoll.
Materjalina lisatud protokoll.
2. **Kohtu esimeeste aruandlus – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** – kohtu esimehed
Otsuse projekt: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.
Materjalina lisatud aruanded.
3. **Halduskohtumenetluse seadustiku muudatuste ülevaade – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** – Tallinna Ringkonnakohus, Villem Lapimaa; Tallinna Halduskohus, Kristjan Siigur
Otsuse projekt: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.
4. **Halduskohtumenetluse seadustiku muudatuste ülevaade – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** – Tallinna Ringkonnakohus, Villem Lapimaa; Tallinna Halduskohus, Kristjan Siigur
Otsuse projekt: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.
Võimalusel esitab töörühm materjali enne KHN-i istungit.
(kell 16.00-16.30)

Reede, 2. juuni

5. **Tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsuse ülevaade – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** – Justiitsministeerium, Triin Lepp
Otsuse projekt: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.
Materjalidena lisatud väljatöötamiskavatus.
(kell 9.30-10.15)
6. **Planeeritavad ja töös olevad süüteomenetluste muudatused – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** – Justiitsministeerium, Kristel Siitam-Nyiri
Otsuse projekt: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.
Materjalidena lisatud memo.
(kell 10.15-11.30)
7. **Põhiõiguste paketi analüüsi tutvustamine ja ülevaade selleks eraldatud rahade kasutamisest – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** – Justiitsministeerium, Kristel Siitam-Nyiri, Kaidi Lippus
Otsuse projekt: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.
Materjal saadetakse hiljem.
(kell 11.30-12.15)
8. **Kohtute 2018. a eelarvega seotud strateegilised otsused – KS § 41 lg 3 p 4** – Justiitsministeerium, Marko Aavik
Otsuse projekt: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.
Materjalina lisatud memo.
(kell 12.15-12.30)
9. **Riigikohtu esimehe poolt Riigikogule esitatava ettekande tutvustus – KS § 41 lg 3 p 3 alusel** – Riigikohtu esimees Priit Pikamäe
Otsuse projekt: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.
Materjal puudub.
(kell 12.30-12.45)

10. Ülevaade KHN-i otsuste tabelis kajastuvatest pooleriolevatest teemadest – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Justiitsministeerium, Kaidi Lippus; Riigikohus, Liis Lindström
Otsuse projekt: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.
Materjal puudub.
(kell 12.45-13.00)

1. 24.03.2017. a KHN-i 93. korralise istungi protokollide kinnitamine – Riigikohtu esimees Priit Pikamäe

Pikamäe: Kas kellelgi on protokollile muudatusettepanekuid?

Muudatusettepanekuid ei ole.

Otsus: KHN kinnitab 24.03.2017. a KHN-i 93. korralise istungi protokollid.

2. Kohtu esimeeste aruandlus – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – kohtu esimehed

Harju Maakohus – Meelis Eerik

Eerik: Rõhutaksin neid asju, mis on selles aruandes kõige olulisemad. Pööraksin tähelepanu kohtuistungide sekretäride, referentide ja tõlkide palkade küsimusele, kuna palgaga 790 eurot on Tallinnas väga raske leida uusi töötajaid. Proovime selle küsimusega tegeleda, kuid probleem on endiselt olemas.

Tsiviilasjades on hagi ja mõningate hagita menetluste asjade arv kasvanud umbes 900 asja võrra. Kui tsiviilkohtunik suudab teha aastas 400 lahendit graafikuga 2 lahendit päevas, siis põhimõtteliselt tähendab see seda, et eelmise aasta statistilise aruande järgi oli meil 2 tsiviilkohtunikku puudu. Vanade asjade arv on vähenenud ja aastalõpu seisuga oli see arv läinud 51 pealt 31 peale ning praegu on vanade asjade arv 23. Muidugi, kui aasta saab täis siis tuleb uusi vanu asju.

Kriminaalasjade üldine näitaja on 214, kuid see siiski ei võimalda arvata, et kriminaalkohtunikel on asi läinud kergemaks. Tunnetuslikult koormus kasvab ja põhjus on selles, et tooni annavad üldmenetluse asjad. Kui sisse tuleb suur üldmenetluse asi, siis võib kohtunik olla aastaks hõivatud ja sealt tuleb koormus. Üldmenetluse asjade arv on suurenenud 72 asja võrra. Kui tsiviilasjades ja kriminaalasjades on kohtunikud suutnud rohkem lahendada, kui perioodile eelneval aastal, siis sellel on omad piirid ja tulevikus ma näen, et jõudlus siiski väheneb.

Üldine hinnang nendele numbritele on positiivne. Tööd on tehtud hästi ning võrreldes varasemate aastatega on lahendatud ka menetluskulude probleem. Probleem on üldmenetluse asjade arv ja uueks probleemiks tsiviilasjades on perekonnaasjadele spetsialiseerunud kohtunike järjest suurenev töökoormus.

Kriminaalasjades on nii, et üldmenetluse asjades on üks päev istung, see salvestatakse ja peale seda trükkib keegi kaks päeva seda ümber selleks, et saada protokoll. Minu hinnangul peaksime üle minema salvestamisele ja protokollide trükkimine tuleks ära jätta või leida mõni muu lahendus.

Rahvakohtunike leidmine on problemaatiline. Kui on suur kohtuasi, mis kestab aasta, siis on keeruline leida rahvakohtunikku, kes oleks nõus terve aasta jooksul esmaspäevast kolmapäevani kohal olema. Samuti võib rahvakohtunik haigestuda või temaga võib midagi juhtuda. Saab kaasata ka varurahvakohtuniku, kuid neid on veel raskem leida.

Seadusest võiks ära kaotada jälituskohtunike arvu piirangu, kuna pragu võib meil neid seaduse alusel olla 3, kuid asjade arvu järgi võiks neid olla 4.

Üldreeglina ütleksin seda, et seoses töökoormuse kasvuga esineb meil vajadus täiendavate kohtunikukohtade järele.

Saar: Üldmenetluse asjad numbriliselt poolelt. Kui sisse on tulnud 288 asja ja lahendatud on perioodi jooksul 121 asja ning jääk on suurenenud ainult 7 asja võrra, siis mis sellise balansi põhjuseks võiks olla?

Eerik: Põhjus on kokkuleppesse üleminek.

Lapimaa: Tallinna Ringkonnakohtu esimese viie kuu statistika näitab, et kriminaalasju tuleb ringkonnakohtusse viiendiku võrra vähem kui eelmise aasta samal perioodil. Millega võiks seda tendentsi selgitada?

12.13 saabus Hannes Vallikivi

Eerik: Paljud kohtunikud on hõivatud suurte asjadega, mis niipea ei lõpe. Kohtunike arv on sama.

Pikamäe: See tähendab, et mingi hetk võib tulla ringkonnakohtusse korraka palju suuri ja mahukaid kriminaalasju.

Eerik: Meie võimalused on piiripeal. Kui tuleks sisse uus suur asi, siis meil oleks probleem kohtusaalide leidmisega.

Pikamäe: Kas kohtuteeistujate madala palga osas on ministeeriumil mingi kava?

Aavik: Järgmise aasta perspektiivis ei ole meil selleks raha. On ainult üldine palgafond, mis on eraldatud kõikidele ametnikele ja mis tähendaks 2,5% palgakasvu, kuid selle kasutamine sõltub poliitilistest otsustest. Meie ettepanek on olnud suunata see raha kohtusüsteemis madalpalgalistele kohtuteenistujatele, kuid meie roll piirdub ettepaneku tegemise ja selle põhjendamisega.

Pikamäe: 2,5% on üldine avaliku sektori palgatõus, mida valitsus on lubanud.

Tartu Maakohus – Liivi Loide

Loide: Kohtunike pensioneerumine ja sellest tulenevalt vabade kohtuniku ametikohtade täitmine saab lähiaastatel võtmeküsimuseks. Eelmise aasta lõpust kuni selle aastani on kohtade täitmisesse vahe sisse jäänud. 5 kohtunikku on töölt lahkunud ning see mõjutab otseselt õigusemõistmist. Praegu konkursid käivad, kuid aruande kirjutamise ajal ei osanud prognoosida nende tulemusi. Üllatuslikult on ka väiksesse kohtumajja kandidaate ja loodetavasti läheb konkurss edukalt. Oodatud „kohtujuristist kohtunikuks“ projekt ei tundu olevat õnnestunud ja tulemuslik, kuna minule teadaolevalt ei olnud palju kohtujuriste, kes oleksid kohtunikueksami edukalt sooritanud.

Osad kohtunikukohad on sellised mida saab täita ja osad on sellised mida täita ei saa. Tartu Maakohu 35st kohtunikust oli ühel hetkel eemal 2 kohtunikku ja neid kohti täita ei saanud, kuna üks oli seotud kohtuniku pikaajalise haigusega ja teine kohtuniku lapsehoolduspuhkusega. Peaks proovima mõelda sellele, kuidas ajutiselt täitmata kohti oleks siiski võimalik täita. Võimalus oleks minna edasi asenduskohtuniku projektiga.

Statistika ja kohtu koormuse osa juures märgiksin ära, et oleme kasutanud töökoormusmetoodikat, mille KHN on 2012. aastal heaks kiitnud ja olen ka varem välja toonud, et see vajaks ümberhindamist. Koormuspunktid on viimasel ajal tekitanud suurt rahulolematust. Ei saa panna paika suvalisi väärtusi, vaid need tuleb läbi mõelda, et töökoormusmetoodika ka tegelikult kohtuniku koormust kajastaks. Siis saaksime võrrelda ka erinevate õigusharude koormusi.

12.24 saabus Virgo Saarmets

Kohtunikele tuleb ülesandeid juurde, kuid kohtuniku ametipalkade indekseerimise süsteem liigub vastupidises suunas ja minu suhtes on kohtunikud palga määramisega seonduvalt esitanud halduskohtusse kaebuse. Kui koormus tõuseb, siis läbi indeksi kohtunike palk langeb. Ei saa pidada normiks seda, et kohtunik peab töötama 24/7. Lisaks kohustustele peaksid kohtunikel olema ka teatud õigused. Palga osas on esimese astme kohus oma lahendi teinud ja ootan, mis saab edasi.

Ma arvan, et kohtud jõuavad ühel hetkel arusaamale, millisel juhul oleks teatud kohtumajade ühendamine mõistlik. Kaalume ja arutame Võru ja Põlva kohtumajade ühendamist Võrru ja seda erinevatel põhjustel. Võru kohtumajja Põlva majast üks kohtunik pensioneerub ja selleks, et terves maakohus oleks võrdne koormus, oleme pidanud korraldama keerulist tööjaotusplaani ja Põlvasse asju juurde jagama. Selleks, et teha samas mahus tööd, nagu teevad teised maakohu kohtunikud, on vaja

neile kohtuasju juurde jagada. Sellises piirkonnas spetsialiseerumise korraldamine oleks mõistlikum, kui olekski üks reaalne maja.

Positiivne muudatus on see, et eelmisest aastast muutsime struktuuri, et maakohtul, halduskohtul ja ringkonnakohtul on nüüd eraldi kantseleid.

Olen oma aruandes toonud välja probleemid, mida ei ole siiani lahendatud ja mis takistavad õigusemõistmist.

Meile saadeti memo järgmise aasta eelarve kohta ja seal oli miljon eurot, mis tuleb lisaks sellele 2,5%.

Aavik: See on tõenäoliselt puudujäägi katmine, mis on tekkinud.

Loide: Läbi väiksemate kohtumajade ühendamise vabanev rahaline ressurss on nii minimaalne, et selle kaudu ei saa rääkida palkade suurendamisest.

Pilving: Mulle tundub ka, et postikulude vähendamisele aitaks kaasa distsipliini korrastamine rahvastikuregistris. Kui inimene oma andmed registrisse kannab, siis need peaksid ka õiged olema. Kas siin on läbi seaduse muudatuse mingisugune lootus, et distsipliin suureneb?

Aavik: Lootus on alati ja see on aja jooksul ka tasapisi paranenud. Andmeid sinna laekub ja asutused tuginevad järjest rohkem nendele andmetele. Olukord vaikselt paraneb.

Pilving: Kas ministeerium tegeleb sellega?

Aavik: Meil on soov, et olukord paraneks, kuid see on Siseministeeriumi vastutusala.

Loide: Tahaksin tähelepanu juhtida ka sellele, et täitemenetluse registrist saadavad väljavõtted on väga pikad ja informatsiooni ei ole võimalik jälgida. Võiks korraldada, et täitemenetluse registrist saaks adekvaatse väljatrüki.

Aavik: Uurin seda ja tegeleme selle probleemiga.

Pikamäe: Enamus ettepanekuid on seotud kriminaalmenetlusega. Saame neid homme Kristel Siitam-Nyiriga arutada. Tuleme homme selle juurde tagasi.

Pärnu Maakohus – Rubo Kikerpill

Kikerpill: Kõikides olulistes menetlusliikides on asjade arv eelmisel aastal olulisel määral kasvanud. Oleme need asjad ära lahendanud ja oluliselt kiiremini kui eelmisel aastal. Lahendamata menetluste hulk on vähenenud kõikides menetlusliikides. Põhjuseks võib olla see, et eelmisel aastal saime esimest aastat täies mahus rakendada kohtujuriste. Selline jõudlus saabki olla menetlusgrupi hea töö tulemus. Õigusemõistmine toimib Pärnu Maakohtus korraldajalt.

Rahvakohtunike teemat käsitledes tahaksin mainida seda, et aastaid tagasi oli päevakorras see, et kas rahvakohtunikud kui institutsioon kõrval heita. Üks põhjus nende säilitamiseks oli see, et peame rahva demokraatiat arendama. Täna leian, et oleme edasi arenenud ja ka rahvakohtunikud ise tulevad ütleva, et neist ei ole kasu. Samuti oleme täna nende leidmisega suurtes raskustes. Need rahvakohtunikud, kellel on korralik palk, ei piirdu rahvakohtunike päevatasuga ja nad soovivad, et palga ja rahvakohtuniku tasu vahe kinni makstaks. See läheb kohtule kulukaks. On tekkinud mittetulundusühingud, mis korraldavad koolitusi, mille tulemuslikkuses ma kahtlen ja leian, et? need ei edenda õigusemõistmist.

Meil on samuti probleem kohtuniku kohtade täitmisega. Tänapäevaks on meil täitmata 3 kohtuniku kohta. 3 täitmata kohtuniku kohta tähendab proportsionaalselt Pärnu Maakohtu jaoks seda nagu Harju Maakohtus oleks täitmata 10 kohtuniku kohta. Arvestades meie töökoormust on see suur probleem.

Pikamäe: Palusin erandkorras ministril välja kuulutada konkursi 2 kohtuniku kohale ja seda on tänapäevaks tehtud. Usun, et selle aasta teises pooles on inimesed välja valitud ja presidendile ettepanek tehtud.

Pärnu Maakohus on teine kohus Eestis, mis tugineb väikestele kohtumajadele. Kuidas Pärnu Maakohtu väikeste majade olukord on?

Kikerpill: Kui meil on kõik kohtunikud tööl ja probleeme ei ole, siis kõik kohtumajad töötavad hästi. Probleemid seoses koormuse ühtlase jagamisega tekivad siis, kui kohtumajadest on inimesi puudu ja siis kerkib üles teema, et need juurde jagatud asjad oleksid nagu kellegi võõra asjad. Kindlasti oleks kohtu esimehel lihtsam töötada, kui kõik kohtunikud oleksid ühes suures majas. Praeguses olukorras saame hästi hakkama ja see ei ole esimene teema, millega peaks tegelema.

Pikamäe: Ka teie peate tegema spetsiifilisi tööjaotusplaane, et katta väikseid piirkondi?

Kikerpill: Jah, peame.

Eerik: Ma saan aru, et rahvakohtunike instituudi kaotamiseks puudub poliitiline tahe. Mis saab aga siis, kui mõnes suures asjas rahvakohtunik enam menetlusest osa ei võta? Menetlus hakkab siis algusest peale. Kui rahvakohtunik käib tööl ja saab rohkem palka, kui on rahvakohtuniku tunnitasu, siis peab kohus oma eelarvest vahe kinni maksma.

Loide: Meil on olnud olukord, kus üks rahvakohtunik võeti vahepeal vastutusele ja menetlus hakkas algusest peale.

Pikamäe: Professionaalne kohtunik võib samamoodi menetlusest kõrvale jääda.

Lind: Kui puudub poliitiline tahe rahvakohtunikke ära kaotada, siis äkki annaks muuta kohtuasjade loetelu, kuhu rahvakohtunikke kaasatakse.

Aavik: Seda saame homme arutada Kristel Siitam-Nyiriga.

Viru Maakohtu esimees – Astrid Asi

Asi: Olen teinud ainult ühe ettepaneku, mis aga ei tähenda, et meil muid probleeme ei ole. Kohtunike valveaja tasustamise teema on meil pidevalt kohtus üleval. Kohtuistungide sekretäride ja tõlkide tasu on naeruväärne ja neid on sellise tasu eest väga keeruline leida. Rahvakohtunike probleem on meil erinevates majades, kuna me ei tea kuidas leiame rahvakohtunikud mitmesse üldmenetlusesse, mis on planeeritud mitme aasta peale. Eriti suur probleem on Narvas, kus viimase rahvakohtunike nimetamise protsessi käigus, kus kohalik omavalitsus peab meile andma 28 inimese nimesid, andis meile ainult 10 inimese nimesid. Transpordime Jõhvist Narva rahvakohtunikke. Siin tuleb teha muudatusi, kuna meile peavad olema tagatud rahvakohtunikud ja kohalik omavalitsus peab meile leidma need inimesed. Meil on tulemas suured ja mahukad üldmenetlused ja ehitame saale, et neid istungeid läbi viia, kuna nendes asjades on palju kinnipeetavaid.

Minu põhiline ettepanek on Narva kohtumajas kõikidele ametnikele koefitsiendi kehtestamine. Küsin koefitsiendi kehtestamist ainult Narva kohtumaja ametnikele, kuna seal on olukord kõige kriitilisem. Jõhvis ja Rakveres ei ole nii suurt probleemi võrreldes teiste kohtutega. Kui teised Justiitsministeeriumi haldusalas olevad riigiasutused maksavad Ida-Virumaal koefitsienti, siis miks on kohus sellest ringist välja jäänud? Kümne aasta jooksul on Narva kohtumajas kohtunikud vahetunud 1,5 korda. Selline personali volavus ei ole normaalne ja see ei taga õigusemõistmist samal tasemel, mis teistes kohtutes. Kui me ka leiame Narva kohtumajja inimese, siis kohe, kui koht mujal vabaneb, soovitakse sinna üle minna.

Pikamäe: Viru Maakohtusse ongi raske inimesi leida. Narva on spetsiifiline koht ja seda näitavad ka kohtunikukonkursid.. Kui inimesed sinna tulevad, siis sageli nad soovivad sealt peatselt lahkuda. Olen teinud ministrile ettepaneku kehtestada regiooni tasu ja minister on olnud esialgselt nõustuv, kuid see probleem pole lahendust leidnud. Probleem leida juriste Ida-Virumaale tööle on ka advokatuurile ja prokuratuurile. Prokuratuuris ja politseis ongi kehtestatud osadele selles piirkonnas töötavatele inimestele kõrgemat töötasu. Siiani ei ole seda olukorda kohtute jaoks positiivselt lahendatud. Viru Maakohtu Rakvere ja Jõhvi kohtumajade kohtunikud saatsid mulle eile kirja, et sinu ettepanek on neid diskrimineeriv.

Asi: Mul on hea meel, et see kiri saabus ja ainult Viru Maakohus ei räägi sellest väga jõuliselt, vaid seda teemat arutatakse ka mujal. Varasemalt on koefitsiendi kehtestamisest olnud juttu kogu Viru Maakohtu kontekstis, kuid kuna see ei ole saanud positiivset lahendust, siis otsustasin seekord pöörata tähelepanu Narvale, kus on olukord kõige kriitilisem. Ma ei ole nõus sellega, et kohtujuristide järelkasv lahendaks selle probleemi. Meil on Viru Maakohtus palju tublisid kohtujuriste, kes ühel päeval võivad saada kohtunikuks, kuid kõik need inimesed elavad Jõhvi ja Rakvere piirkonnas ja Narva kohtumaja jaoks ei muutu ikkagi midagi. Kui nad tulevad Narva kohtumajja tööle, siis esimesel võimalusel soovivad nad liikuda tööle Rakvere või Jõhvi kohtumajja.

Pikamäe: Kirja sisu kokkuvõtlikult on Rakvere ja Jõhvi kohtumajade kohtunike pahameel Viru Maakohtu esimehe ettepaneku üle maksta Narva kohtumaja kohtunikele regioonitasu. Mis on viimased arengud seoses regioonitasu maksmisega?

Aavik: Esitasime taotluse eelarvemenetlusse ja Vabariigi Valitsus arutas seda ühe teemana kõikide asutuste taotluste raames ning seal ei leidnud kohtusüsteemile koefitsiendi kehtestamine toetust. Vaatame, mida me saame järgmisel aastal paremini teha. Raha meil endal ei ole, et koefitsienti sisse viia ja sõltume poliitilistest otsustest.

Lõuna 13.10-13.45

Lapimaa: Kas Viru Maakohtusse on hädasti vaja oma pressiesindajat?

Asi: Minu palve selle teemaga seoses oli see, et Viru Maakohtus peaks olema avalike suhete teenus tagatud samal tasemel, kui teistes kohtutes. Avalike suhete juhtimine ei tähenda ainult standardse pressiteate välja saatmist. Selleks, et tegeleda kohtu avalike suhete juhtimisega laiemalt on vaja, et inimene tunneks kohut, kohtu probleeme ja kohtu inimesi. Rohkem on vaja teha proaktiivset tööd ja seda ei ole võimalik teha distantsilt.

Filippov: Nõustun ja näen, et distantsilt ei saavuta head tulemust. Kohtunikud vajavad pidevat kontakti.

Aavik: Augusti alguseks esitab kohtute avalike suhete juht ettepaneku olukorra lahendamiseks.

Palm: Kas põhimõtteliselt, kui Narva kohtumaja kohtunikele maksta regioonitasu, siis kohtunikud vahetaksid asukohta ja tekiks probleem Jõhvi kohtumajja kohtunike leidmisega?

Asi: Rakveres on koha täitmine lihtsam kui Narvas ja kui keegi tahab asukohta vahetada, on meil selle üle ainult heameel.

Tallinna Halduskohus – Kristjan Siigur

Siigur: Meil olid 2016. aastal väga edukad kohtunike konkursid ja saime sealt tublid inimesed. Konkurssidel oli kelle vahel valida.

Sissetulnud asjade arv on vähenenud. Lahendatud asjade vähenemine on väiksem, mis tähendab seda, et kolleegid on olnud tublid, kuna 2016. aasta jooksul jagati asju nominaalsest arvust vähematele kohtunikele. Kolmele kohtunikule, kes pensioneerusid, asju ei jagatud, kuna meil oli omavahel kokkulepe, et peatame ära minejatele asjade jagamise varem, et hiljem ei peaks asju ümber jagama.

Meil ei olnud kohtuistungi sekretäri leidmisega probleemi, kuid meie kohtuistungi sekretäride palgad on suuremad kui maakohtus. Tõlkide, kohtuistungi sekretäride ja kantselei ametnike palgad on liiga väiksed. Ametnike vastutus on päris suur ja ei ole vastavuses selle palgaga, mida saame neile pakkuda.

Meie töö võiks muuta tõhusamaks halduskohtumenetluse seadustiku muudatuste pakett.

Pikamäe: Tallinna Halduskohtu konkurssidel on olnud alati palju kandidaate. Kas teil on Pärnus 1 kohtunik? Milliseid asju ta lahendab?

Siigur: Pärnu kohtunik saab nii neid asju, mis on istungimenetluses Pärnu asjad, kui ka neid, mis on Tallinna asjad.

Pikamäe: Kui palju tema töökoormusest moodustavad Pärnu asjad ja kui palju asju jagatakse talle Tallinnast juurde?

Siigur: 60% on Pärnu asjad ja 40% on Tallinna asjad. Kõik Pärnu asjad ei lähe Pärnus asuvale kohtunikule, kuna muidu ei ole tagatud jagamise juhuslikkus. Pärnu kohtumaja koormus on natukene vähem kui 1 täiskohaga kohtunik.

Tartu Halduskohus – Kadri Palm

Palm: 2016 oli hea aasta, kuna lühiajaliselt olid meil täidetud kõik kohtuniku kohad ja asju sai jagada kõikidele kohtunikele. Kui 10st kohtunikust 3 pensioneerub ja nendele ei saa mingi aeg asju jagada, siis teiste koormus on nii palju suurem. 2016. aastal meil seda probleemi ei olnud. Personali mõttes oli liikumine kiirem, kui analüüsi kirja panime. Tuli korraldada palju konkursse. Hea koostöö oli Viru Maakohutuga ja 2 kohtujuristi said lühiajaliselt töötada Viru Maakohutus. Nõustun sellega, et kohtuistungi sekretäride ja referentide palk on väga väike. Samas oli meil 2016. aastal mõlema koha peale konkurss ja oli üllatavalt palju huvilisi.

Kinnipeetavate kaebuste arv vähenes ligi veerandi võrra. Kohtusse tuli 78 asja vähem, jõudlus oli positiivne ja jõudsimel lahendada rohkem asju, kui neid sisse tuli. Vanu asju meil peaaegu menetluses ei ole. Nõustun sellega, et kohtuasjade statistiline ülevaade on tihti sisutühi, kuna mida näitab tegelikult tühistatud asjade arv. Näiteks, eelmisel aastal tühistati ringkonnakohtus ridamisi riigilõivu tasumist puudutavaid lahendeid. Esimese astme kohus oli kirjutanud kohtulahendi resolutsiooni, et riigilõiv tuleb tasuda 15 päeva jooksul määruse kättesaamisest ja ringkonnakohtus tühistas lahendid põhjusel, et riigilõiv tuleb tasuda 15 päeva jooksul alates määruse jõustumisest. Sisuliselt olukord ei muutu, riigilõiv tuleb tasuda ja seega ei tähenda lahendi tühistamine esimese astme kohtu sisulist halba tööd.

Kohtunikele ja kohtujuristidele pakutavad koolitused on väga head ja nendega on meie inimesed väga rahul. Kohtuistungi sekretärid ja referendid on olnud koolituste kohapealt halvemas seisus, kuid loodetavasti olukord muutub.

Halduskohtu tööd kergendab HKMS-i muudatuste vastuvõtmine.

Kohtunike valvete tasustamise teema. Kui kohtunikud peavad nädalavahetusel olema valves ja käima istungitel, siis nende ootus on, et see saaks lisatasustatud.

Pilving: Meil oli aprillis halduskohtute ja ringkonnakohtute halduskolleegiumide esimeestega sisukas nõupidamine, kus arutasime probleeme ja kuigi Tartus on vangide kaebuste arv vähenenud, siis on esirinnas jätkuvalt vangide asjad. Ettepanek on seda liiki menetlust tõhustada mitte ainult HKMS-i muudatustega vaid ka koolitustega. Rääkisime ka spetsialiseerumise süvendamisest. Kas selles vallas on arenguid?

Palm: Laiem spetsialiseerumine Tartu Halduskohtus on olnud kohtunikega arutamisel korduvalt. Esialgu oli vastuseis spetsialiseerumisele päris suur. Oleme selle teemaga tegelenud ja võib-olla sügisest on võimalik rohkem spetsialiseeruda. 22. mail oli meil ka Justiitsministeeriumis spetsialiseerumine jutuks, kuid selgusid mõned asjad, mida ma enne ei teadnud. Need asjad tuleb veel läbi mõelda. Näiteks see, et spetsialiseerumine peaks olema 50% osas ja kuidas sellisel juhul tagada ühtlane koormus kõigile kohtunikele. Ma ei saa öelda, et me asju juba hetkel nii jagaksime, kuid oleme sinnapoole teel.

Pikamäe: Vaatan aruandes kohtuniku kohtade täitmist 03.12.2016 seisuga. Tartus oli 1 vakantne koht ja Jõhvis polnud ühtegi. Kas see seis on hetkel sama?

Palm: Jõhvis on hetkel 3 kohtunikku, kellest 1 pensioneerub 2018. aasta jaanuari lõpus. Tartus on hetkel 7 kohtunikku, kellest 2 lähevad selle aasta suvel ära.

Pikamäe: Kas nendele kahele kohale on konkursid välja kuulutatud?

Palm: Ühele kohale on konkurss välja kuulutatud ja sinna on 5 kandidaati, teisele kohale on augustist Tallinna Halduskohtust tulemas inimene ja kolmandale kohale ei ole veel konkurssi välja kuulutatud.

Pikamäe: Kus Jõhvi kohtumaja kohtunikud füüsiliselt asuvad?

Palm: 1 Jõhvi kohtumaja kohtunik on füüsiliselt Jõhvis, 1 kohtunik on Rakveres ja 1 kohtunik teeb kaugtöö laua kaudu tööd.

Pikamäe: Faktiliselt on Jõhvi kohtumajas seega esindatud 1 kohtunik.

Palm: Jah, ülejäänud on eemal. Kohtujuristidest on ka 1 eemal Riigikohtu halduskolleegiumis.

Pikamäe: Tartu Halduskohtu asjadest on 2016. aastal ligi 50% vangide kaebused. Kas on mingi spetsialiseerumine vangide asjadele?

Palm: Ei ole spetsialiseerumist, kuna keegi ei taha ainult vangide asju lahendada.

Pikamäe: Pool kõigist asjadest on märkimisväärne protsent. 2015. aastal oli 66% vangide asju ja nüüd on 50%. Kas see muutus on tingitud üksikutest isikutest? Millisest vanglast laekub enamus kaebustest?

Palm: Jah, see on tingitud konkreetsetest isikutest. Ei saa öelda, et ühest konkreetsest vanglast tuleb kõige rohkem kaebusi. See sõltub sellest, kes millises vanglas viibib.

Pikamäe: Kas sa arvad, et see on normaalne, et kohtusüsteemi töökoormus nii suures ulatuses määratakse ära üksikute isikute poolt?

Palm: See ei ole normaalne ja tuleb mõelda sellele, kuidas tühistes asjades piirata kohtusse pöördumise õigust.

Pikamäe: Kas enamus kaebustest on tühjad kaebused või sisulised?

Palm: See sõltub aastast. Mõni aeg tagasi olid väga sisukad kaebused seoses põrandapinnaga, mis suures ulatuses rahuldati ja kus mõisteti välja kahjuhüvitised. Kui mõni kinnipeetav on saanud Euroopa Inimõiguste Kohtust võidu, siis teatud teemad aktiveeruvad.

Pikamäe: Kaebused seoses põrandapinnaga arvatavasti jätkuvad, kuna Välisministeerium on meid informeerinud, et menetlusse on võetud kaebused, mis on lõppenud Riigikohtu halduskolleegiumi lahendiga. Need kohtuasjad on saadetud Vabariigi Valitsusele arvamuse andmiseks. Küsimus on selles, kas välja mõistetud hüvitised on olnud piisavad ja kas Eesti riigi sisene õiguskaitsevahend on tõhus.

Palm: Välisministeeriumist on tulnud palju toimiku nõudeid. Võiks teha neile KIS-is juurdepääsu aga probleemiks on see, et elektroonilised andmed ja pabertoimiku andmed tihti ei kattu.

Pilving: Riigikohtus väljamõistetud hüvitised põrandapinna asjades ei võrdu nende summadega, mida Euroopa Inimõiguste Kohus pilootkaasuses välja mõistis. Nemad mõistsid välja 10 000 eurot ja meil kõiguvad need hüvitised tuhande ja paarisaja euro vahel. Euroopa Inimõiguste Kohus otseselt ei nõua, et siseriiklikult välja mõistetud hüvitised vastaksid nende poolt väljamõistetud hüvitistele.

Küsimus sellest, et üksikud kinnipeetavad esitavad kaebusi ja see mõjutab statistikat. On isikuid, kes ühel päeval esitavad Riigikohtule 50 kaebust. Ükskõik, mida me ka seadusesse välja ei mõtleks, siis need isikud jätkavad oma tegevust ja meie tagastame need kaebused.

Tallinna Ringkonnakohtus – Villem Lapimaa

Lapimaa: Tallinna Ringkonnakohtus töötab väga hästi ja suure töökoormusega. Eelmisel aastal ei olnud erilisi muudatusi sisse tulnud asjade dünaamikas. Võrreldes aastaga 2015 saabus kohtusse rohkem haldusasju. Kui vaadata lahendatud kohtuasju võrdlusperioodi 2015. aasta taustal, siis tsiviilkolleegium ja kriminaalkolleegium lahendasid sama palju asju ja halduskolleegium 12% rohkem. Head tööd on teinud kriminaalkolleegium, kus menetlusaeg on sisuliselt olematu ja jääki peaaegu ei ole. Jäägis olevatest asjadest on enamus määruskaebused. Tsiviilkolleegiumis on keskmine menetlusaeg 147 päeva, mis on võrreldes 2015. aasta näitajaga lühem. Oma osa on siin 2015. aasta otsusel, millega tõsteti 2 kohtuniku kohta halduskolleegiumist tsiviilkolleegiumisse. Halduskolleegiumisse jäi 6

kohtunikku ja tsiviilkolleegiumisse 15 kohtunikku. See otsus oli õige arvestades tsiviilkolleegiumi suurt koormust. Halduskolleegiumis on keskmine menetlusaeg 215 päeva, mis on tuntavalt rohkem, kui teistes kolleegiumides.

Haldus- ja kriminaalasju saabub aastas 160-170 kohtuniku kohta ja tsiviilasju 130 kohtuniku kohta. Lahendatakse haldus- ja kriminaalasju samamoodi umbes 165-170 asja kohtuniku kohta aastas. Haldusasjadest ca 80 asja on otsusega. Tsiviilasju lahendatakse mõne kümne asja võrra vähem kohtuniku kohta aastas.

2017. aasta alguse andmed näitavad seda, et kriminaalasju tuleb sisse vähem. Kriminaalasju on sisse tulnud ligi 15% vähem ja haldusasju 20% rohkem kui eelmise aasta samal perioodil. Tsiviilasjades suuri kõikumisi ei ole.

Kriminaalasjade kohtunikel ei ole jääke, tsiviilasjade kohtunikel on jäagid 25-50 asja ja haldusasjade kohtunikel on 45-100 asja jäagis. Peamine probleem on seega halduskolleegiumi ülekoormus. Halduskolleegiumi kohtunikud teevad sama palju lahendeid, kui teiste kolleegiumide kohtunikud. Hetkel on meil kohtus kokkulepitud, et hoiame halduskolleegiumi koormust jälgimisel ja vaatame, mida teeb sissetulevate asjade arv. Kui jäagid lähevad suuremaks või menetlustähtajad pikemaks siis võtame kohtu siseselt ette täiendavaid meetmeid. Halduskolleegiumis on seoses kohtu esimehe vahetumisega 5,5 kohtuniku kohta ja üks kohtunik läheb pensionile. Talle on aasta algusest asjade jagamine peatatud ja reaalselt on meil jagamises 4,5 kohtunikku, kuid peaks olema 6 kohtunikku ning sisse tulevaid asju on 20% rohkem. Oleme kokku leppinud, et määruskaebused menetluslike määruste peale, mida oleme siiani arutanud kolmekesi, teeme nüüd ainuisikuliselt. Panime paika selle, et iga kohtunik kirjutab 6 otsust kuus, millele lisanduvad määruskaebused. Eesmärgiks sai seatud ka see, et jaanipäevaks on kõik määruskaebused tehtud.

Halduskohtu juhtide nõupidamisel vaatasid kohtujuhid koormust halduskohtutes ja ringkonnakohtute halduskolleegiumides ja üks otsus oli see, et Tallinna Ringkonnakohtu halduskolleegium peab saama ühe kohtuniku koha juurde. Kohtu üldkogul, mis toimus maikuu, oldi samuti seisukohal, et halduskolleegium vajab ühte kohta juurde.

Igal kohtunikul peab olema oma kohtujurist. Eelmisel aastal said 5 meie kohtujuristi kohtunikuks. Ringkonnakohtu kohtujuristi ametikoht võiks olla kohtujuristide karjääris lõppaste, kuhu jõuda, enne kohtunikuks saamist. Siis oleks kohtujuristidel motivatsiooni saada paremaks ja näha erinevaid menetlusliike. Varem käisid kohtunikukandidaadid tutvumas erinevate menetlusliikidega ja kohtujuristidel peaks olema samasugune võimalus. Ringkonnakohtu kohtujuristi ametikoht võiks olla ihaldusväärsem amet, kuhu teised kohtujuristid tahaksid pürgida. See tähendaks ka seda, et palga osas tuleks teha muudatus. Kohtujuristi palk peaks olema pool kohtuniku palgast ja esimese astme kohtus see nii on, kuid ringkonnakohtus ei ole. Selline muudatus oleks kaugemas perspektiivis mõistlik.

Siigur: Kuidas üldkogus suhtuti sellesse, et leida see koht ringkonnakohtu seest?

Lapimaa: Koormused on meil suured kõigis kolleegiumides. Oleme arutanud abinõusid, mida saaks ette võtta kohtu siseselt. Üks kriminaalkolleegiumi kohtunik on olnud nõus ka ise lahendama haldusasju. Kolleegiumide vahel kohtade liigutamine on olnud võimalik, kui keegi on läinud pensionile või lahkunud.

Pilving: Oskad sa selgitada halduskolleegiumist kohtade äraviimise loogikat? Kas sellel hetkel olid asjad halduskolleegiumis hästi või koormus oluliselt väiksem?

Lapimaa: Siis oli haldusasju vähem, kui neid on täna. Praegu tuleb sisse rohkem haldusasju, kui 2014. aastal ja sellele eelnevatel aastatel ning siis lahendati kaks korda vähem asju kui praegu.

Palm: Kuidas sa arvad, kas kohtujurist näeb karjääri tegemise võimalust Riigikohtus, teise ringkonnakohtu halduskolleegiumis või esimese astme kohtus?

Lapimaa: Minu mõte oli see, et tulevased kohtunikud tuleksid rohkem ringkonnakohtu kohtujuristide hulgast, kes on ennast näidanud ja tõestanud. Võiksime töötada välja sisemise karjääriredeli. Ka esimese astme kohtujuristid on tublid, kuid nad peaksid ennast kohtusüsteemi siseselt tõestama, et nad on parimatest parimad.

Arrak: Miks piirata seda karjääriredelit esimese ja teise astme kohtutega, kui liikumine võiks toimuda ka Riigikohtu nõuniku positsioonile.

Pikamäe: Olen analüüsiga nõus ja statistika kinnitab seda. Kõige suurem pudelikael Tallinna Ringkonnakohtus on halduskolleegium. Kriminaalkolleegiumi kohtunikud käisid haldusasju istumas ka siis kui mina Tallinna Ringkonnakohtus töötasin. Probleem on selles, et väga suur hulk halduskohtu otsuseid kaevatakse edasi. Võrreldes tsiviil- ja kriminaalasjadega on edasikaebe protsent kordades suurem. Millega seda seletada, et nii palju asju kaevatakse edasi? Selle probleemiga ei ole sisuliselt tegeletud. Õige on seisukoht, et 5,5 kohta on vähe ja sinna oleks vaja ühte kohtuniku kohta juurde. Kõigepealt peaks otsima ressursi ringkonnakohtu seest ja kui sealt ei leia, kuna ka teistes kolleegiumides on suur töökoormus, siis tuleks vaadata väljast. Tartu Ringkonnakohtust ei ole võimalik kohta ära võtta ja seega jääks ainukeseks võimaluseks koha ära võtmine esimese astme kohtust. Samas ei ole õige võtta kohta ära esimese astme kohtust, kuna see on õigusemõistmise eesliin ja seal tehakse ära suurem osa tööst. Me oleme liigutanud kohti esimese astme kohtutest ringkonnakohtutesse, kuid ma ei pea tegelikult seda praktikat õigeks. Ringkonnakohtus peaks asjale sügavalt otsa vaatama, vaatama ennast kui tervikut ja küsima, millised on võimalused probleemi lahendamiseks. Tõsine probleem on jagunemine kolleegiumideks. Tekib võõrandumine teistest kolleegiumidest ja teiste kolleegiumide lahendatavatest asjadest. Kui vaadata ringkonnakohtu seisutervikut, siis me näeme, et tsiviilkolleegiumis on alaliselt kaks kohtunikku väljas. Kui tsiviilkolleegium tuleb oma koormusega ilma kahe kohtunikuta toime, siis see näitab, et seal on varjatud ressurss. Varjatud ressurss tuleks suunata sinna, kus on olukord praegu kõige teravam. Kohtunikud ühes kohtus on tervik ja see ei ole ainult esimehe mure. Siin peaks Justiitsministeerium mõtlema ka sellele, kuidas seadusandlikult tugevdada kohtu esimehe rolli kohtu juhtimisel. Tsiviilkolleegiumil on absoluutne häälte enamus kohtu üldkogus, mis tähendab seda, et kui nemad on vastu, siis ei ole võimalik kuidagi reageerida halduskolleegiumi probleemile ja see ei ole normaalne olukord.

Kas see probleem on lahenenud, et halduskolleegium ei teata menetlusosalistele asja lahendamise aega?

Lapimaa: Oleme otsustanud, et kuni aasta lõpuni paneme otsused ja istungid ette ära lähtudes oma eesmärgist teha 6 otsust kuus. Kriminaalkolleegium teeb 2 otsust kuus ja tsiviilkolleegium 4 otsust kuus. Menetlusosalisi teavitatakse otsuse tegemise ajast.

Arrak: Ka tsiviilkolleegiumis on kolleegide stažeerimisele vastuseis, kuna see toimub teiste arvel ja paljud ei ole sellega nõus.

Pilving: Olen nõus, et parim lahendus oleks kohtu seest ressursi leidmine. Neid, kes on ära, võiks asendada asenduskohtuniku ja ei peaks teistest kolleegiumidest kohti ümber jagama. Kohtute seaduse § 45 ütleb, et kui mõistlik menetlusaeg on ohus, siis võib tööjaotusplaani põhjal kalduda. Kolleegiumidesse jaotamine ringkonnakohtutes põhineb tööjaotusplaani. 217 päevane keskmine menetlusaeg on maksimaalne ja pikemaks seda lasta ei tohiks. Vana jääk on põhiline, mille pärast halduskolleegiumidel on probleemid.

Tartu Ringkonnakohtus – Kersti Kerstna-Vaks

Kerstna-Vaks: Tartu Ringkonnakohtu halduskolleegiumi keskmine menetlusaeg on 293 päeva ja vaatamata sellele oli 2016 esimehe vaates Tartu Ringkonnakohtule hea, rahulik ja normaalne tööaasta.

Olulised otsused, mis 2015. aastal vastu võtsime töötasid 2016. aastal hästi. Töötas ka see, et otsustasime muuta kriminaalkolleegiumi kuni 1. juulini 2017 neljaliikmeliseks ja halduskolleegium oli seega kuueliikmeline. 1. juulist olukord muutub. 2016. aastal haldusasjade arv vähenes ja lahendatud asjade arv kasvas. Seega vähenesid keskmine menetlusaeg ja asjade jääk. Tsiviilasjade arv kasvas aasta esimeses pooles tuntuvalt, kuid kuna aasta teises pooles toimus rahunemine, siis aasta kohta kasvas sissetulevate tsiviilasjade arv 6%. Ka selle aasta alguses tsiviilasjade arv kasvas, kuid nüüd on olukord rahunenud.

Tähtajalisele kohtujuristi kohale on võimatu kedagi leida ja seega oleme teinud tsiviilkolleegiumisse konsultandi kohad, kuna neid on kergem täita. Konsultandi kohale saame võtta inimesi, kes on magistrirõppes. Maakohtute kohtujuristid ole huvitatud ringkonnakohtu kohtujuristi kohale tulemisest olukorras, kus palganumber ei muutu. Kas see on normaalne, et selleks, et asju kiiremini lahendada,

peab ringkonnakohtus loobuma määruskaebuste lahendamise kolmeses koosseisus, kuna seadus ju lubab seda ka üksinda teha? Tartu Ringkonnakohtu halduskolleegium ei ole määruskaebuste lahendamise kolmeses koosseisus loobunud ja meie põhimõtteline seisukoht on, et me ka ei hakka seda tegema. Me oleme praeguse töökorraldusega harjunud ja ei taha kvaliteedis kaotada.

Kohtujurist, sellisena nagu ta süsteemi loodi, on täitnud palju eesmärke aga selleks, et saada kvaliteeti, tuleb sellele natukene mõelda. Kui kohtujurist tahab saada kohtunikuks, siis ta peab olema olnud ka teistes kohtuastmetes ja kokku puutuma erinevate menetlusliikidega. Kuna 2016. aastal läks palju kohtujuriste lapsehoolduspuhkusele, siis me ei jõudnud roteerumisega tegeleda. Vahetasime Riigikohtuga nõunikku ja see oli väga positiivne kogemus.

Tsiviilkolleegium on ülekoormatud ja ülekoormus on umbes 1,20. Ka meie kohtu kohtunikud tahaksid käia stažeerimas, kuid meie kohtu koormus seda ei võimalda. Tegelikult see ei ole nii, et esimesest astmest ei tohi kohtuniku kohti ära võtta.

Tiina Pappel käis kohtunike vahetuses ja kohtus seal Austria kolleegiga ning arutati ka asenduskohtunike instituudi küsimust. Austrias on sellised kohtunikud olemas, kes tegelevadki asendamisega. Soomes on kohtu esimehel võimalik nimetada kõrgemaid ametnikke kohtadele, mis on sisuliselt asenduskohtunike kohad. Kui meil on tegelikult vaja sellist inimest, siis miks meil ei ole veel sellist instituuti ja vastavat regulatsiooni?

Loide: Rahaga ei tohiks probleeme olla, kuna see läheb kulupõhiseks.

Kerstna-Vaks: Kohtujuristi institutsiooni tuleks ära kasutada ja selle baasil hakata sellega tegelema. Kui see ei ole võimalik, siis võiks ringkonnakohtute probleemide lahendamiseks võimaldada esimese astme kohtute kohtunikel, ilma kandideerimiseta, käia ringkonnakohtus vastutava kohtunikuna asendamas. Kui esimese astme kohtunik saab käia ainult kaasistujana ringkonnakohtus, nagu praegune seadus lubab, siis see ei lahendaks ringkonnakohtu probleeme.

KIS-i tahaks funktsionaalsust, et me ei peaks lahendite kvaliteedi hindamiseks seda käsitsi tegema.

Pikamäe: Asenduskohtunike teemat arutasime KHN-is kahel korral ja leppisime kokku, et probleemide lahendamiseks pannakse kokku väiksem töögrupp, kuhu kaasatakse ka kohtunikke, ja see produkt tuuakse KHN-i. Mis arengud on meil selles vallas?

Aavik: Võtame selle teema ette hiljemalt järgmise aasta alguses ja toome selle järgmise aasta esimesse KHN-i.

Lind: Tallinna Ringkonnakohtu kriminaalkolleegiumil on kohtujuristidega sama probleem. Maakohtust ei taha tulla kohtujuristid ringkonnakohtusse.

Pikamäe: Põhilised murekohad on kokkuvõtvalt järgmised: Kohtuteenistujate palgatase on väga madal. See ei ole konkurentsivõimeline ja sellega peaks tegelema. Tegeleda tuleks ka regioonitasudega Narva ja Ida-Virumaa kontekstis. Asenduskohtuniku instituudi juurde tuleme tagasi märtsis. Kohtunike konkursside korraldamine ei ole enam päevakajaline; süsteem on tööle läinud.

Pilving: Esimeses astmes ei peaks olema laus-protokollimist. Kui protokollimisest aga täielikult loobuda, siis see võib suurendada ringkonnakohtute ja Riigikohtu töömahtu, kuna kohtuasja lahendamisel tuleb hakata kuulama pikki helifaile. Selleks võiks olla kuskil mingi kompetentsikeskuse juures paar ametnikku, kes vajadusel protokollivad helifaali vajalikus ulatuses, et kohtunikul oleks seda infot lihtsam töödelda.

Kikerpill: Salvestusseadmetel on minuti pealt järjehoidjad ja on võimalik kindlat kohta kuulata.

Pilving: Mõnikord on vaja otsida infot, mille puhul ei tea, kust täpselt otsida.

Otsus: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.

3. Võrdlev kokkuvõtte esimese ja teise astme kohtute menetlusstatistikast – KS § 41 lg 3 p 4 alusel
– Justiitsministeerium, Külli Luha

Küllil Luha teeb kokkuvõtte esimese ja teise astme kohtute menetlusstatistikast.

Vallikivi: Kas ja kuidas Justiitsministeerium mõõdab lahendite kvaliteeti?

Luha: Justiitsministeerium ei mõõda kohtulahendite kvaliteeti. Poolaasta ja aasta lõpul teeme kokkuvõtte hästi üldiselt ja ütleme, kui palju lahendeid on edasi kaevatud ning kui suur osa on see esimese astme kohtulahenditest ja mis nendega lahenditega teises astmes tehakse.

Vallikivi: Kas süsteem ei võimalda seda informatsiooni saada?

Luha: Kohtute infosüsteem ei ole siin esimeseks takistuseks. Arutasime seda teemat mõned aastad tagasi ja leidsime, et see kui palju aasta jooksul igal kohtunikul asju kõrgemates astmetes tühistatakse või muudetakse, on kohtu enda sisemine küsimus. Kui me töörühmaga kohtute kvaliteedijuhtimisega tegelesime, siis kirjutasime sinna ka põhimõtte, et igas kohtus analüüsitakse kohtusse kõrgemalt saabunud asjad sisuliselt läbi ja tehakse sellest omad järeldused. Kõike ei saa statistikaga muuta ja kohtunike kaupa tabeli tekitamine ja selle avaldamine ei anna head pilti.

Vallikivi: Kas kohtud ise vaatavad, mis on nende lahendite muutmise protsent?

Luha: Põhimõtteliselt peaks seda kohtu sees tehtama.

Pikamäe: Justiitsministeerium ei saa seda teha, kuna see tooks kohtusüsteemis kaasa vastureaktsiooni. Tühistatud lahendite arv ei tähenda tingimata seda, et kohtuniku töö õigusemõistmisel oleks ebakvaliteetne. Tegemist on kohtuastmete vahelise dialoogiga. Kui esimese astme kohtunik ei ole millegagi nõus, siis tema tühistatud lahendite arv ei tähenda, et ta teeks halba tööd. Tühistatud lahendite statistika väljavõtmine ei anna adekvaatset informatsiooni ja tuleks vaadata lahendite sisse. Oleme arutanud võimalust, et kui mõni kohtunik teeb kindlates asjades pidevalt vigu, siis peaks ehk talle tegema spetsiaalse koolitusprogrammi, kuid ka see ei ole kergesti elluviidav. Õigusemõistmise kvaliteedi mõõtmine on üldse väga keeruline.

Vallikivi: Mis mõte on statistikal, kui me seda üldse ei usalda? Kas ringkonnakohtute edasikaevatud ja tühistatud otsuste protsendid on samuti olemas?

Loide: Kõikidel on aruandes osa, kus see on kirjas.

Vallikivi: Minu küsimus puudutas homset esimest päevakorrapunkti, et kui otstarbekas võib olla menetluse õhemaks lihvimine ja edasikaebeõiguse piiramine.

Siigur: KHN võiks välja mõelda otsuste kvaliteedi hindamiseks mingid põhimõtted. Olen nõus sellega, et numbrid üksi ei näita nagunii midagi. Aruannetes on välja toodud edasikaevatud lahendite arv ja tühistatud lahendite arv aga need arvud on konkreetse aasta kohta ja need ei ole samad asjad ning ei näita samade edasikaevatud lahendite tühistamise arvu. Tegin ettepaneku ka kohtuniku eksamikomisjonile seoses sellega, et noorkohtunike aruannetes küsitakse ka tühistatud ja lahendatud asjade numbreid. Tegin ettepaneku, et edaspidi võiks küsida pigem ringkonnakohtu käest seda hulka, kui palju tühistatakse asju menetlusnormi oluliste rikkumise tõttu ja kui palju on neid asju, mida ringkonnakohus tühistab sõltuvalt apellatsioonkaebuse põhjendustest. Need arvud näitavad midagi.

Otsus: **KHN võtab informatsiooni teadmiseks.**

4. Halduskohtumenetluse seadustiku muudatuste ülevaade – KS § 41 lg 3 p 4 alusel –Tallinna Ringkonnakohus, Villem Lapimaa; Tallinna Halduskohus, Kristjan Siigur

Siigur: Eelnõu käis kohtutes kooskõlastusringil. Eesmärk on teha menetlus lihtsamaks, et kulutada vähem ressursi nende asjade peale, mis seda vähem väärivad. Umbes 10 kuud seisis eelnõu ministeeriumis seetõttu, et õigusloomes olid muud prioriteetid. Selle aasta kevadel käis eelnõu kooskõlastusringil ja tehti palju märkusi ning suhtumine oli pigem positiivne. Välisministeerium pidas kaebuse tagastamise aluste laiendamist ja lihtmenetluse kohaldamise võimaluste laiendamist vastuolus olevaks Euroopa Inimõiguste Kohtu seisukohtade ja praktikaga. Saime Välisministeeriumi ametnikega kokku, arutasime eelnõud ja saavutasime kompromissi.

Kaebuse tagastamise aluste osas jääme selle kokkuleppe juurde, mille Välisministeeriumis saavutasime. Lihtmenetluste osas toimub kantslerite vahel läbirääkimiste voor. Juhul kui nad ei saa kokkuleppele, siis läheme edasi oma mõnevõrra kärbitud eelnõuga.

Järgmisel nädalal vaatab töögrupp seletuskirja ja eelnõu üle ning siis läheb see Välisministeeriumisse mitteametlikuks kooskõlastuseks ning seejärel läheb eelnõu Vabariigi Valitsusse.

Kooskõlastusringi käigus tehti palju ka muid ettepanekuid õiguskorra korrigeerimiseks.

Pilving: Kompromiss on ka edasimineku ja eelnõu praegusel kujul on parem, kui üldse mitte midagi. Vastuseis oli seotud hirmudega, püüame neid veel hajutada.

Pikamäe: Kui kaua see eelnõu on menetluses olnud?

Pilving: 3 aastat.

Pikamäe: Sügisel võiks eelnõu jõuda parlamenti.

Otsus: **KHN võtab informatsiooni teadmiseks.**

2. juuni

Saabusid Hans Moks, Peeter Tammistu, Kalle Laanet, Triin Lepp

KHN-i liikmed on nõus arutama päevakorra üheksanda punktina Eesti Kohtunike Ühingu pöördumist kohtute turvalisuse teemal.

5. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsuse ülevaade – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Justiitsministeerium, Triin Lepp

Lepp: Detsembrikuises KHN-s oli arutusel kohtumenetluse õgvendamise meetmed ning selle arutelu lõpus soovis KHN juunikuisel istungil seda teemat uuesti arutada. Tänapäevaks on valminud VTK töödokument, mille koostamisel on lähtutud suures osas KHN-I arutusel olnud teemadest. Sooviksin ka vabandada, et esialgselt teile edastatud VTK-s esinesid ebatäpsed andmed ringkonnakohtute kohta, mis loodetavasti said sellel nädalal edastatud VTK-s kõik kõrvaldatud. Samas rõhutan, et ka esmaspäeval edastatud VTK näol pole tegemist lõpliku versiooniga VTK-st, vaid tegemist on alles töödokumendiga.

Täna soovimegi VTK-s toodud ideede osas saada KHN-i arvamust. Kui KHN leiab, et mõnda VTK-s toodud ideed rakendada ei saa, siis kaalume tõsiselt selle VTK-st välja jätmist. Pärast KHN-i otsustame, milliste ideedega VTK-s edasi lähme ning koostame selle pinnalt lõpliku VTK versiooni, sh koostatakse mõjude analüüs. Seejärel saadame VTK majast välja kooskõlastamisele ning kindlasti saadame selle arvamuse esitamiseks ka kohtutele.

Kuna VTK-s käsitletud ideid on enamuses arutatud detsembrikuises KHN-s ning midagi sisulist mul VTK-le lisada pole, siis teen VTK-s toodud ideedest väga lühikese kokkuvõtte, et jääks rohkem aega Teie seisukohtade kuulamiseks:

VTK p-s 1 käsitletakse täiendavaid apellatsioonkaebuste menetlusse võtmise tingimusi, mis võiksid meie hinnangul optimeerida ringkonnakohtute töökoormust;

VTK p-s 2 käsitletakse kohtute postikulude teemat, milline idee pakuti KHN-i poolt detsembrikuises välja. Selle idee kohaselt kehtestatakse uuesti regulatsioon, mille kohaselt on menetlusdokumentide kättetoimetamise kulud asja läbivaatamise kulud ning see võimaldab jätta need kulud menetlusosaliste kanda. Selle regulatsiooniga loodetakse vähendada survet kohtute eelarvele.

VTK p-s 3 käsitletakse lihtmenetluse rahalise piiri tõstmist 5000 eurole. Sellest rääkisime pikemalt detsembris ning KHN selle idee rakendamist pooldas.

VTK p-s 4 nimetatud idee lisandus märtsis 2017, ehk siis see on ainuke teema VTK-s mida pole teiega siin varem arutatud. Puudutab see intellektuaalomandi vaidluste allutamist läbi kohtualluvuse regulatsiooni kindlale kohtule. Tegemist on huvigruppide poolt välja käidud ideega, et ühtlustada intellektuaalomandi asjades kohtupraktikat.

Paari sõnaga ka teemadest, mida detsembrikuus arutasime, aga mis VTK-s ei kajastu. Kohustusliku lepitusmenetluse osas oleme kohtunud Notarite Kojaga, kes on meie mõtet toetanud. Täna tegeleme konkreetse menetluse täpsemate nüansside väljatöötamisega ning endiselt on üleval ka küsimus notarite tasude hüvitamisest.

Kuna sellesse eelnõusse lisandus kaks uut teemat, siis läheb eelnõu majast välja saatmisega hetkel veel natuke aega.

Arrak: Eelmisel korral ei toetanud KHN ringkonnakohtu loamenetlust. Kust tuli otsustus minna edasi selle muudatusega, et me tekitame apellatsiooniasemesse abimenetluse loamenetluse näol?

Lepp: KHN valdavas enamuses seda ei toetatud, kuid kuna seda võimalust oli memos väga üldiselt käsitletud, siis otsustati, et seda võiks ikkagi VTK-s edasi kajastada.

Arrak: Te olete edasi analüüsinud loamenetluse võimalust ja rahalise piirmäära kehtestamise võimalust ehk et kaebeõigus oleks piiratud rahasummaga. Rohkemaid alternatiive te ei ole kaalunud?

Lepp: Rahalise piiri kehtestamise me välistasime ja VTK-s seda ka kirjeldasime. Neid võimalusi oleme ringkonnakohtute osas kaalunud.

Arrak: Miks on ära langenud kaebeõigus määruskaebuste osas? Erinevate riikide praktikas on ka see tavaline, et koos põhilahendiga saab esitada vastuväiteid ka kohtu tegevusele.

Lepp: Selles osas tuli KHN-i poolt väga selge seisukoht, et tsiviilkohtumenetluses ei nähta võimalusi, täiendavalt piirata esimese astme kohtust teise astme kohtusse määruskaebuste esitamise võimalust. Need ettepanekud on tulnud Riigikohtu osas ehk teise astme kohtust Riigikohtusse edasikaebamise osas ja selles osas on eelnõu töös.

Arrak: Üks asi on see, et me ei saa piirata kaebeõigust ja kaebeõigus peab olema ilmselt mingis osas olemas. Aga selline mudel, kus meil ei ole nii palju määruskaebuseid vaid kõik on ühe korraga apellatsioonkaebuses?

Lepp: Seda me arutasime paketina KHN-is, kuid meile arusaadavalt seda ei toetatud.

Arrak: Miks te nimetate seda meedet loamenetluseks? Kas see ei tekita tööd juurde, kui me tekitame põhimenetluse ette veel mingisuguse menetluse? Te nimetate seda loamenetluseks, aga äkki on eesmärk see, et saaks keelduda apellatsioonkaebuse menetlusse võtmisest ja täiendada vastavat paragrahvi? Või kuhu te mõtlete selle asja paigutada?

Lepp: See, kuidas see tsiviilkohtumenetluse seadustikus hakkab välja nägema saame alles eelnõu raames välja töötada. VTK raames ei ole me sätteid välja töötanud.

Arrak: Mingi nägemus on teil ju olemas. Ma saan aru, et kaebeõigust me ei piira. Rahalised summad jätame eest ära väljaarvatud lihtmenetluse asjade summa, mis nagunii aitab ja mille kaudu saab ringkonnakohtu jätta kaebuse menetlusse võtmata. Kas mõte ongi laiendada seda, et lisaks lihtmenetluse asjadele luuakse täiendavad alused, mille abil me saame jätta apellatsioonkaebuse menetlusse võtmata ja neid menetlusse mitte võtmise määruseid vähem põhjendada? Või te mõtlete siiski eraldi loamenetluse loomist sarnaselt Riigikohtule?

Lepp: Esimene versioon, mida te kirjeldasite.

Arrak: Siis me pigem ei nimetaks seda loamenetluseks, kuna see ei ole lisamenetlus.

Lepp: VTK-s oleme nimetanud neid menetlusse võtmise tingimusteks mitte loamenetluseks. See idee tekkis teiste riikide pinnalt, kus on rakendatud loamenetlust ja eelkõige vaadates Soome loamenetluse süsteemi. Teistes riikides nimetatakse seda loamenetluseks, seetõttu käib VTK-st loamenetluse mõiste läbi.

Arrak: Pigem räägime sellest, et me saame keelduda apellatsioonkaebust menetlusse võtmast, millist mõtet ma iseenesest toetan. Kohtunik vaatab kiiresti asja ära ja ta ei pea seda nii palju põhjendama. Ilmselt tuleb siin kohe tagasilööke, kuna kõikide ökonoomsete meetmete rakendamise, mida saab praegu apellatsioonimenetluses ja ka maakohtu menetluses kasutada, on Riigikohus oma praktikaga väga raskeks teinud. Uue regulatsiooniga võib sama juhtuda. Kaebuse esitamise õigus peab menetlusosalistel olema ja kohus kindlasti vaatab selle asja läbi, aga kogu ressursid kulub igasugustele väidetele vastamisele.

Vallikivi: Üle-eelmises KHN-is mainisin, et tundub kõhe, kui edasikaebeõigust oluliselt piiratakse ja tagasiside kolleegidelt kinnitab seda. Tegemist on väga olulise põhiõiguste piiranguga, kui sisuliselt edasikaebusi läbi ei vaadata või tehakse seda suhteliselt kergekäeliselt. Eile küsisin kohtulahendite kvaliteedi kohta statistika arutelu raames ja olen nõus sellega, et statistika üksi ei näita lahendite kvaliteeti. Aga midagi ta siiski näitab ja olukorras, kus esimese astme lahenditest ligi pool, mis edasi kaevatakse, lähevad muutmisele teadmata, kas see on seotud kohtunike, kohtumaja või asjadega, siis selles olukorras meie advokaatidena tunneme, et kui meil puudub asja sisulise läbivaatamise saavutamise võimalus, siis võib kannatada kohtumõistmise kvaliteet ja õigluse saavutamine kohtumenetluses. Kui selle teemaga minnakse edasi, siis kuidagi peab kohtusüsteem hindama ja analüüsima ka lahendite kvaliteeti. Vaatasin ka ringkonnakohtu lahendite kvaliteeti ja siin on välja toodud, kui palju lahendeid on Riigikohtus muudetud. Aastas muudetud ja menetletud lahendid ei ole otsekorrelatsioonis, kuid näiteks Tartu Ringkonnakohtu 41-st menetlusse võetud asjast 33 muudeti ära. Tallinna Ringkonnakohtu 860-st kaebusest tühistati või muudeti Riigikohtus 119.

VTK-s on väga napilt analüüsitud sellise meetme põhiseaduspärasust ja vastavust inimõiguste konventsioonile. Kui võrdleme ja toome aluseks mõne teise riigi, näiteks Soome või Rootsi, siis peame ka seda analüüsima, kas seal on esimese astme kohtu lahendi kvaliteet võrdväärne meie esimese astme kohtu lahenditega. Oleme selle poolt, et kohtumenetluse ökonoomsemaks muutmise peab tegelema, kuid kuskil on ka piir. Võib-olla on muid meetmeid, mis aitaks töökoormust ringkonnakohtus vähendada ilma, et peaks kasutama loakogu laadset võimalust. Esimese astme menetluse parema juhtimisega on võimalik saavutada lahendite paremat kvaliteeti. Näiteks kui kohtunik istungile minnes teab, millest juttu tuleb, annab väga selgelt ette kuupäevad ja ei aktsepteeri karmikäeliselt enam mingisuguseid lisadokumente. Kui teine aste jätab sellise konkreetse protsessi juhtimise ära muutmata ja aktsepteerib seda, et esimeses astmes võibki asi käia nii nagu vahekohtumenetluses eriti, kui pooltel on professionaalsed esindajad, siis ma arvan, et juba see tõstab lahendite kvaliteeti ja muudab kohtu töö lihtsamaks. Advokatuur on valmis kaasa mõtlema. Kui VTK tuleb kooskõlastusringile ja loamenetlus jääb sinna praegusel kujul sisse, siis advokatuur annab sellele negatiivse hinnangu. Muid asju toetame ja nende kohta ei ole meil märkuseid.

Sepp: Kuna natukene segaseks jääb, milline see lahendus oma olemuselt on, siis edasikaebeõiguse teema puhul põhiseaduspärasuse analüüs peaks olema selgelt valiku tegemise taga ja arusaadav.

Kangur-Gontšarov: Eelmises KHN-is rääkisime, et selleks, et teise astme kohtu menetlust optimeerida peaksime analüüsima, et kas me oleme ära kasutanud täna seaduses olevaid võimalusi ja kuivõrd need võimalused on rakendust leidnud. Eile leidis kajastamist ka see, et määruskaebemenetlust võiks ringkonnakohtunik vaadata ainuisikuliselt või kolmeliikmelises koosseisus.

Arrak: On võimalik üksi teha, kuid siis on see ressurss ära kasutatud ja kui on kahtlus, siis tehakse kolmekesi. Kui vaadata optimeerimise kohti, siis kui seadusele pilk peale heita, siis saaks küll tööd optimeerida, kuid Riigikohus on neid võimalusi aastaid ära nullinud. Viidates menetlusosaliste põhiõigustele on neid võimalusi kärbitud. Kui kohtunikul on tööriistad käes, siis ta tahab neid kasutada. Ilmselt tuleks Riigikohtu tsiviilkolleegiumiga need asjad eelnevalt läbi arutada, et kas me muudame senist praktikat.

Kerstna-Vaks: Probleemil on mitu tahku. Ühelt poolt on asi selles, et me ei usalda tegelikult kohtuid. Euroopas on apellatsioonikohtute loamenetlust 15 aastat praktiseeritud. See on kohtuastmete vahelise usalduse küsimus ja mina küll katsetaksin seda. Kõigele mida me oleme proovinud on Riigikohus kriipsu peale tõmmanud. Üks viimaseid näiteid oli lihtmenetlus elatise asjadega, millele Riigikohus tõmbas kriipsu peale.

Kolmeliikmeliselt määruskaebuste menetlemise küsimus olukorras, kus seadus lubab seda teha üksinda, on ringkonnakohtu autoriteedi küsimus, mitte niivõrd ressursi kokkuhoiu küsimus. See paistab oluliselt parem välja, kui maakohtu lahendile tehakse kolme nimega uus lahend peale. Üksinda määruste tegemine ei aita tegelikult eriti ressursi kokku hoida..

Tahame, et esimene aste oleks tugev ja usaldusväärne, kuid samas me ei usalda ringkonnakohtu. Kaebõigus säilib ja siis on näha, mis sellest praktikas saab. Ideestikku, et sellega edasi minna ma toetan ja seda eelkõige Euroopa näitel. Mõistan advokaatide hirmusid.

Olen nõus, et siin ei ole korralikku põhiseaduslikkuse analüüsi. Keegi ei ole töögrupi liikmetega analüüsinud seda VTK-d, mis on KHN-ile välja läinud. Ma olen isiklikult öelnud, et ei tohi käsitleda seda loamenetlusena, kuid see on ikkagi selle nimega VTK-s sees. Sellega ma ei nõustu, et ringkonnakohtud on ebaefektiivsed ja ei ole olemasolevaid võimalusi kasutanud.

Saar: Kas on teada, milline on selle meetme mõju ja eesmärk? Kui palju neid asju võiks olla, mida ringkonnakohtus täies mahus läbi vaatama ei peaks?

Lepp: Mõjude analüüsi ei ole tehtud, kuna ei ole selge, kas selle meetmega edasi minna või mitte. Kui otsustatakse, et minna selle meetmega edasi, siis teeme mõjude analüüsi ja saame vastuse ka nendele küsimustele.

VTK koostamisel oli arutamisel kui põhjalik peaks põhiseaduspärasuse analüüs VTK-s olema. Senise praktika kohaselt on see VTK-s väga pinnapealne ja üsna üldine ning põhjaliku analüüsi koht on eelnõus.

Sepp: Kui juba eos on vastuväited, siis oleks hea need ka juba eos kummutada.

Lapimaa: mina näen seda eelnõud märksõna „paindlikkus“ valguses. Me annaksime kohtule võimaluse eraldada terad sõkaldest. Selle eelnõu ja VTK-ga tahetakse lahendada ilmselgelt mõttetute kaebuste probleemi. Selliste asjade menetlemisele ei ole mõtet ressursi raisata, kui iga kohtunik saab aru, et siit ei saa midagi tulla. Kui on vähegi menetletav asi, siis sellist kaebust tuleb menetleda. Täna kulutame päris palju aega mõttetute asjade menetlemisele. See ei puutu professionaalsete advokaatide poolt esitatud sisulistesse asjadesse. Minu ettepanek oleks jätta kohtutele selline paindlik otsustamise võimalus. Ringkonnakohtu otsus asja mitte menetleda ei ole lõplik ja Riigikohtus saab alati teha topeltkontrolli.

Vallikivi: Kas meil on teada, kui palju neid täiesti mõttetu asju on?

Lapimaa: Hinnanguliselt 5-10%.

Pilving: Mina soovin, et selle probleemiga tegeletaks edasi. Ressurssi napib ja juurde seda eriti ei tule. Kui tahame kolmeastmelist kohtusüsteemi üleval pidada, siis see peab olema optimaalne. Pean edasikaebõigust piiravaks põhiõiguseks, kuid loomulikult ei tohi seda meelevaldselt teha. Kaasama peab ka advokatuuri. See on tasakaalu otsimise koht ja see tasakaal tuleb seadusandjal leida. Asjaga edasiminekut julgustaks.

Vallikivi: Seadusandja saab seda leida ainult põhjaliku analüüsi abil. Kui on teada, et 5% on mõttetu kaebusi ja nende elimineerimine on vajalik, siis tuleb see selliselt põhistada ja aru saada, et see ei hakka ühel hetkel menetlusökonomika huvides tähendama 50% kaebustest. Teine asi mida peab analüüsima on see, kui hästi põhistatud peavad need keeldumised olema, et Riigikohtus saaks toimuda sisuline kontroll. Ma kujutan ette, et kõik keeldumised kaevatakse edasi Riigikohtusse ja Riigikohtu töökoormus võib sellest isegi suurened.

Lind: Ma arvan, et sellise analüüsi puhul on ehk abi vaatamisest kriminaalmenetluse poole, kus on ringkonnakohtul olemas õigus jätta apellatsioon läbi vaatamata põhjendusel, et kaebus on ilmselgelt põhjendamatu. Seal on olemas praktika, kui põhjalikult ringkonnakohtus selliseid seisukohti põhjendab ning on olemas statistika kui palju neid vaidlustatakse ja kui palju Riigikohtus neid asju menetlusse võtab.

Arrak: Kui tegemist on apellatsioonkaebuse menetlusse võtmisest keeldumise alustega, siis peaks see olema analoogne sellega, mis meil lihtmenetluses hetkel on. Meil on kindel summa ja alus, millal saab menetlemisest keelduda. Siiski on Riigikohus lihtmenetluse asjades ka olemasoleva aluse rakendamise raskemaks teinud. Praegu on praktikas läinud asjad nii, et lihtmenetluse asjades tuleb samuti lühidalt põhjendada, miks ikkagi keeldutakse kaebuse menetlusse võtmisest. Ressurss, mida me kokku hoiame, ei ole see, et kohus ei vaata kaebust läbi, vaid kohus teeb kogu töö ära enda peas, kuid põhjenduskohustuse täitmise ei võta nii kaua aega.

Siigur: See tööriist on täna tsiviilkohtumenetluse seadustikus olemas § 637 lg 1 p 6 näol. HKMS-i puhul oli meil sama küsimus. Võib-olla on liialdus see, et me peame faktiväidete õigsust eeldama. Ei ole mingit põhjust seda eeldada, kui me näeme avalikult kättesaadavatest allikatest või juurde esitatud tõenditest, et faktiväited on väärad. Tuleks võtta ette see sama säte ja sellega töötada. Kui probleem on selles, et Riigikohus reguleerib selle asja kinni, siis tuleks proovida Riigikohtu tsiviilkolleegiumiga teha mõistlikku koostööd.

Pikamäe: Mina seda lähenemisnurka põhimõtteliselt toetan, kuna olen korduvalt rõhutanud seda, et edasikaebemenetlusega käiakse Eestis liiga pillavalt ümber. Kohtusse pöördumise õigus peab olema absoluutne, kuid edasikaebeõigust võib seadusega piirata ja meie tänane praktika on selline, et edasikaebeõigus kipub olema sama absoluutne kui kohtusse pöördumise õigus. Selle tagajärjed ongi sellised, et kui kohtu ülesanne peaks olema võimalikult kiire õigusrahu saavutamine, siis meil kipub menetlus muutuma iseseisvaks eesmärgiks. Kõiki vahendeid menetluse vaidlustamiseks on menetlusosalised väga karmed ära kasutama. Mõistan menetlusosaliste positsiooni, kuid selle tagajärg on see, et edasi kaevatavate lahendite arv järjest kasvab ja ka Riigikohtul ei ole enam ressursi neid lahendada. Loamenetluses tuleb asjad läbi vaadata, et anda hinnang, kas võtta asi menetlusse või mitte. Kolmeastmelises kohtusüsteemis peaks igal astmel olema oma selge funktsioon, kuid täna meil see puudub. Ringkonnakohus saab praegu väga vähe praktikat suunata, kuna kõik need asjad tulevad edasi Riigikohtusse. Kui tahame kolmeastmelise kohtusüsteemiga jätkata, siis tuleb iga astme roll kindlaks määrata.

Võtaksin meie arutelu kokku järgmiselt: VTK arutatakse täiendavalt läbi menetlusseadustike rakendusanalüüsi töögrupi liikmetega ja kaasatakse ka esindaja Eesti Advokatuurist. Parandatakse VTK faktead ja koostatakse põhiseaduslikkuse analüüs. KHN teeb ettepaneku muuhulgas arutada VTK pinnalt tõusetunud küsimusi Riigikohtu koolitusosakonna korraldataval ringkonnakohtute ja Riigikohtu tsiviilkohtunike ümarlual.

Otsus: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.

6. Planeeritavad ja töös olevad süüteomenetluste muudatused – KS § 41 lg 3 p 4 alusel –
Justiitsministeerium, Kristel Siitam-Nyiri

Siitam-Nyiri: Meil on ettevalmistatud memo, kus on kirjas erinevad hetkel töös olevad seadusemuudatused, mis ühel või teisel viisil puudutavad menetlusseadusi – nii kriminaalkohtumenetluse seadustikus kui ka väärteomenetluse seadustikus, kus plaanime sellel aastal samuti sisulisi muudatusi. Kriminaalpoliitika osakond on kaasatud ka Euroopa Liidu eesistumisse ja oleme sellega päris hõivatud. Annaksin ülevaate nendest asjadest, mis meil menetluses on.

Plaanisime kriminaalmenetluse revisjoni teha kahes etapis. Kõigepealt plaanisime teha ära need muudatused, mis tooksid menetluses teatavat kokkuvõidu või mis on praktikas tekkinud ja vajavad kiiret lahendamist. Kuna teeme seda välisrahadega, siis on ka teatud protsessinõuded. Näiteks on moodustatud töögrupp ja on ka revisjoni komisjon, mis arutab töögrupi ettepanekuid. Praegu oleme sellises staadiumis, et VTK on käinud kooskõlastusel ja oleme osaliselt tulnud ettepanekud arutanud läbi ka revisjoni komisjonis. Töögrupi liikmed on saanud ülesande ette valmistada esmane eelnõu. Tahaksime eelnõu saada valmis suvel. Kuna eelnõu on palju konkreetsem kui VTK, siis palume ka kohtutelt tagasisidet ja ootame kohtute arvamusi. Ettepanekud olid ka memo lisana kaasas. Teemade taha oli märgitud, milliste teemadega tegeleme esimeses etapis ja millistega teises etapis. Revisjoni protsess on suhteliselt pikk ja seega võib mulle oma ideedest teada anda.

Revisjoni komisjoni on kaasatud ka kohtunikke ja nüüd me kaasasime ka esimese astme kohtud.

Kõige suurem väljakutse on üleminek digitaalsele kriminaalmenetlusele. Oleme tegemas uut prokuratuuri infosüsteemi. Omaette küsimus on, kuidas seadus piisavalt üldiselt ja samas piisavalt konkreetselt sõnastada selliseks, et saaksime teatud asjades digitaalset menetlust ka kriminaalmenetluses hakata läbi viima.

Digitaalsete tõendite regulatsiooni täpsustamine. VTK kooskõlastuse ja kohtumiste käigus jõudsimme järeldusele, et seaduses seda ülemäära täpselt reguleerida ei saa, kuid mõningad täpsustused siiski teeme.

Legaliteedi printsiibi piiramine eelkõige menetluse alustamisel. Näiteks, kui kuriteo teade tuleb natukene enne seda, kui saabub aegumistähtaeg ja kui on selge, et enne aegumistähtaega ei õnnestu menetlust lõpuni viia, siis ei peaks sellele menetlusele ressursi kulutama.

Tõendite kogumise dubleerimise vältimine kohtueelses ja kohtumenetluses. See puudutab eelkõige ütluste andmist ja ütluste fikseerimist ja nende hilisemat kasutamist ka kohtus, sh videosalvestuste laiemat kasutamist. Ja üks põnev, kuid natukene vastuoluline teema ekspertiisidest. Kas ja kui pikalt peab ekspertiisi akte põhjendama. Kohtud on öelnud, et see on seaduses kirjas, et tuleb lahti kirjutada, kuigi tihti neid põhjendusi kohtus ei vaadata.

Eeluurimiskohtuniku roll ja taandamise alused. Alluvusvaidluste küsimust oleme analüüsinud.

Kriminaalmenetlust tagavate meetmete süsteemi laiendamine. Tahame selle loetelu muuta pikemaks ja regulatsiooni paindlikumaks. Oluline on see nt alaealiste puhul.

Tähtaegade arvutamise kriminaalmenetluses soovime ühtlustada teiste menetlustega. Tänapäevane tähtaegade arvutamine ei ole iga kord loogiline.

Teise punktina on memos loetletud ettepanekud, mis on tulnud kohtutelt. Loetelu on memos kirjas. Need ettepanekud ei ole meil kuskil konkreetses eelnõus kirjas aga plaanime mõned ettepanekud võtta revisjoni eelnõu juurde.

Esimene ettepanek puudutab seda, kas kohtueelses menetluses saaks prokuratuur anda õigusabi ka teistele kriminaalmenetluse subjektidele.

Istungi protokollid vs istungi salvestus. Üks pool on tehniline võimekus, kas me oleme kindlad, et meie helisalvestused salvestuvad, kas need on kasutatavad ja kasutajasõbralikud. Teine aspekt on see, et kui me esimeses astmes protokollid ei tee ja hoiame ressursi kokku, siis kas see toob ringkonnakohtule ning Riigikohtule tööd juurde, kuna nad peavad helifailidele üle kuulama. Kriminaalmenetluse revisjonis annaks lihtsalt lahendada küsimusi, mis puudutavad lihtmenetlusi. Lihtmenetlustes võiks protokoll olla helisalvestatud.

Perling: Siseminister tegeleb transkriptsiooni programmiga. Mida varem on kohtud kaasatud seda tõenäolisem on see, et seda saab ka kohtus lõpuks kasutada. 8. juunil seda esitletakse. See oleks hea kompromiss.

Lippus: RIK-i eksperdid käisid TTÜ-s ja katsetasid seda mõned kuud tagasi. Kohtusaalis tehtava helisalvestise kvaliteet oli selline, et seda ei saaks kasutada ja transkriptsiooni programmi kasutamiseks vajaksime me paremaid süsteeme. Ka protseduuriliselt ei sobiks praegune väljatöötatud programm meile, kuna hetkel on väljapakutud lähenemine selline, et kohtuistungite helisalvestised lähevad kõik ühte programmi ja neid järjest transkribeeritakse ning stenogramme koostatakse selles järjekorras, mis helisalvestused on programmi saanud. Töökorralduslikult saame teha muudatusi, et programmi kasutusele võtta, kuid esmalt on kohtutel vaja palju paremat helisalvestamise tehnikat.

Perling: Euroopa Inimõiguste Kohus kasutab seda ja neil see töötab.

Vallikivi: Mina olen TTÜ programmi testinud ja see töötab, kui rääkida otse mikrofoni ilma taustamürata.

Siigur: Siin on võimalik leida tasakaalu täna olemasolevate võimaluste ja kohtute vajaduste vahel. Salvestusmehhanismid on igal pool olemas ja esimene asi, enne seda kui see kõnetuvastusprogramm

on nii hea, et sellega saab tööd teha, tuleb leppida kokku, millele peab vastama protokoll kirjalik osa. Et seal ei oleks ainult ajamarkerid, vaid selle taga peaks olema mingisugune selgitus, et ringkonnakohtul oleks võimalik salvestisest üles leida see koht, mida on vaja kuulata. Selle standardi paika panemine ei ole nii keeruline. Halduskohtus me kasutame salvestamist 3-4 aastat ja ma ei ole kuulnud, et kellelgi oleks sellega väga probleeme.

Lippus: Talitus tegeleb intensiivselt tsiviilkohtumenetlusega, et kasutada ja arendada edasi halduskohtumenetluse head praktikat. Teeme koostööd Viru Maakohtuga, Tartu Ringkonnakohtuga. Nüüd teavitasime ka Riigikohtu tsiviilkolleegiumit nendest arengutest. Kuidas võiks tsiviilkohtumenetluse kohtuistung protokoll välja näha, kui ta tugineb helisalvestisel, millised nõuded protokollile kehtestada ja kuidas jõuda nende nõueteni? Näeme seda kohtusüsteemi ja menetlejatega koostöös valmiva standardina. Proovime olla nii hästi ettevalmistatud kui võimalik selleks ajaks, kui meil süsteemis on rohkem helisalvestusseadmeid. Harju Maakohus on üsna halvasti varustatud nende seadmetega. Plaanime kriminaalpoliitika osakonnaga samuti koostööd teha.

Eerik: Protokoll küsimus on äärmiselt oluline, kui me räägime jõudlusest ja ressurssidest. Tsiviilasjades ta nii ei põle aga kriminaalasjades peab protokoll olema stenogramm. Programm oleks ideaalne ja lahendaks kõik probleemid. Tekstis pakutud lahendus, et seda võiks lihtmenetlustes kasutada, ei annaks meile midagi.

Asi: Lihtmenetluste teema oli Viru Maakohtu poolt pakutud. Üldmenetluste puhul aitaks see meid isegi siis, kui hiljem tuleks protokoll üle vaadata. Lihtmenetlustes peame palju istungeid ja need kestavad 10-15 minutit. Kohtuistung sekretär vahetab protokollis ära nimed, aadressid ja vastavalt arutelule muudab põhja. Peale seda saadab ta selle allkirjastamiseks kohtunikule ja kohtunik allkirjastab selle ka omalt pool. Kogu see protsess võtab aega mitu minutit. Arvestades seda, et neid vaidlustatakse äärmiselt väge, ja kui salvestus on KIS-is olemas, siis ei peaks võib-olla nendes asjades tegelema paberdokumentide koostamisega ja see koostatakse ainult siis, kui seda soovitakse.

Vallikivi: Eesti keele püsimine Eestis riigis sõltub sellest, kui arusaadavaks me suudame selle muuta esinevatele masinatele. Eesti keele kõne tuvastus ja selle masintöödeldavus on väga oluline ning riik peaks seda silmas pidama kohtusüsteemi arendamisel. Kogu toimik peaks olema mitte pildina skaneeritud vaid see peaks olema ka töödeldav. Kui me Eestis ei saavuta seda, et oleks võimalik toimikust *search*-iga otsida informatsiooni, siis me õigusriigina ja kultuurriigina kaome maailmakaardilt. Seetõttu peaksid ametkonnad tegema koostööd. Kuni Siseministeerium, Justiitsministeerium ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ei tee omavahel koostööd, siis midagi paremaks ei lähe. Minu ettepanek on selle teemaga edasi tegeleda ja advokatuur on nõus kaasa tulema, kuna see on ka meie huvi, et protokollid ja toimikud oleksid masintöödeldavad.

Pikamäe. See teema on ka Riigikohtus mitu korda viimasel ajal tõusetunud sellises võtmes, et kokkuvõid, mida on võimalik protokollide koostamata jätmisel saavutada esimeses astmes, ei tooks kaasa täiendavat töökoormuse kasvu teises ja kolmandas astmes. Üldine seisukoht Riigikohtus kipub olema selline, et kuulamine on palju aeganõudvam, kui paberil protokoll jälgimine. Tuleks leida kompromiss, mis säästaks ressursi esimeses astmes, kuid ei tekitaks rohkem tööd ka teisele ja kolmandale astmele. Justiitsministeerium võiks hoida silma peal programmi arendustel.

Siitam-Nyiri: Tegeleme sellega edasi koostöös kohtute talitusega. Üks pool on tehniline pool ja teine pool on see, kas kohtutel on töökindlad seadmed praegu olemas. Me ei tohi ennast muudatustega nurka suruda.

Lippus: Olen andnud talitusele tellimuse, et selgitataks koostöös RIK-iga täpselt välja, mis tasemel see programm on ja mida me peaksime tegema, et saaksime seda kohtutes kasutada. Järgmiseks KHN-i istungiks oleme palju targemad.

Siitam-Nyiri: Nendest muudatusettepanekutest, mis on tulnud kohtutelt on siin paar probleemi, mille me oleme plaaninud lahendada kriminaalmenetluse revisjoni esimese etapi eelnõus. Näiteks piirang, mis puudutab jälituskohtunike arvu ja vähendada ringkonnakohtutes lihtmenetluse asjades kohtu koosseisu suurust. Kuna see ettepanek tuli KHN-i poolt, siis ma loodan, et selles osas on KHN mingisuguse otsuse varasemalt teinud.

Riigikohus on teinud ettepanekuid määruskaebeõiguse piiramiseks ja need lisame ka eelnõu juurde.

Viimane ettepanek kohtute poolt oli see, et resolutsioonotsuse karistuse vaidlustamisel, kas kohus võiks kirjutada teksti ainult karistuse osas, mitte otsuse kui terviku kohta. Kas seda on KHN arutanud?

Pikamäe: Ei mäleta, et oleks.

Eerik: Kui vaidlustatakse ainult karistus ja muid küsimusi ei vaidlustata, siis tuleb kirjutada täispikk otsus. Kui vaidluse all ei ole süü küsimus, siis saaks optimaalsemalt ja võiks motiveerida lihtsalt selgemalt, miks selline karistus on mõistetud.

Lind: Kas see tähendab seda, et pooled peavad hakkama teavitama, mis osas nad soovivad otsust vaidlustada?

Eerik: Ma ei usu, et seal midagi muutub, kuna see on praktikas tekkinud probleem

Asi: Karistuse mõistmisel sa viitad tehiooludele.

Pering: Kuidas sa siis vaidlustad seda?

Loide: Tüüpiline on karistusseadustiku § 424 alusel menetletavad asjad, kus muu on selge aga inimene ei taha vangi minna.

Lind: Ringkonnakohtus on palju selliseid kaebusi, kus teatakse, et soovitakse apelleerida ja lõpuks kaevatakse ainult menetluskulude peale.

Pikamäe: Ringkonnakohtus ei ole seotud apellatsiooni piiridega ja ma ei pooldaks otsuse tükeldamist.

Lind: Põhjendused ei ole ainult selleks, et inimesed saaks kaevata vaid selleks, et inimest veenda. Kui inimene tahab põhjendusi saada, siis ta saab nendest võib-olla nii hästi aru, et ta üldse ei kaeba enam edasi. See on samuti argument, miks ta peaks saama täielikud põhjendused.

Siitam-Nyiri: Teine ettepanek puudutas kutsete kättetoimetamise korda. Väärteomenetluse seadustiku muutmise üks ettepanek puudutab seda olukorda, kus kohtueelse menetleja otsustus on edasi kaevatud ja seejärel inimene kaob ja ei ilmu kohtuistungile kohale ning siis jääb see asi kohtusse seisma.

Järgmine ettepanek puudutas kutsete kättetoimetamise korda ja seda, et väärteomenetluse seadustiku alusel ei saa inimesi telefonitsi kohtusse kutsuda ja selle vastuolu võiks seaduses ära parandada.

Samuti on KHN-ist tulnud ettepanek, mis puudutab karistusseadustiku § 80 lg-t 2 ehk süüdimõistetud isikuid, kes on allutatud käitumiskontrollile ja hoiavad kõrvale karistuse kandmisest ning ka need asjad jäävad kohtusse seisma. Siin tuleb arvestada sellega, et need on kuriteoasjad ja see tähtaeg peab olema sellisel juhul üsna pikk. Tegelikult on küsimus selles, kas ja kes ja kuidas tagaotsitavaid otsib ning kas ka need meetmed on tõhusad.

Loide: Meil seisavad asjad, kus on teada, et inimest ei ole võimaik leida ja on kahtlus, et ta võib olla surnud, kuid seda ei ole võimalik tuvastada. Kriminaalkoodeksis oli see aegumise tähtaeg olemas.

Pikamäe: See teema on olnud mitu korda KHN-is arutamisel. Siin oleks vaja põhjuste analüüsi, mille taga need probleemid peituvad ja miks need asjad seisavad. Otsuse täitmise aegumise tähtaeg on olemas ka kehtivas õiguses. Mingi hetk tuleb tähtaeg ette ja enam täita ei saa. Võiks reguleerida mingid alused, kuna selle juurde tulevad kohtud pidevalt tagasi.

Siitam-Nyiri: Vaatame nendele põhjustele otsa.

Väärteomenetluses on meil muudatused plaanis kahes eelnõus. Esimene on Siseministeriumi eelnõu, mis puudutab nn mõjutustrahve. Teatud kataloogi asjade puhul saab isik kiiresti ja poolautomaatselt kindlas summas trahvi, mis ei lähe tema karistusregistrisse ja mida ta enam ei vaidlusta.

Teine eelnõu puudutab trahvide suurust ja seda, et teatud liiki asjades tuleks väärteotrahvid muuta sissetuleku alusel arvestatavaks. Samuti tahame lahendada küsimuse, mis puudutab Euroopa Liidu õigusaktidest tulenevaid nõudeid, et teatud asjades peavad olema trahvid märkimisväärselt suuremad kui meie karistusseadustik ette näeb. See puudutab maagaasi, andmekaitse, finantsturu ja konkurentsioiguse ja teisi selliseid valdkondi, kus riikidelt oodatakse halduskaristusi. See on aastaid vaieldud teema, kas liigume haldustrahvide juurde. Lahendasime selle hetkel väärteotrahvidega, kuid me ei välista, et kunagi tuleme haldustrahvide kaalumise juurde tagasi. Sellesse eelnõusse on lisatud teema selle kohta, kas väärteomenetluses võiks saada ka tingimisi karistusi mõista.

Samuti tegeleme järgnevate teemadega. Meile tuli just kooskõlastusele ohtlike kalduvuskurjategijate VTK. Meetmed ohtlikele kalduvuskurjategijatele, mis puudutavad eluaegset vangistust. Kuidas välismaalastest kurjategijatest Eestis lahti saada. Juriidilise isiku vastutuse küsimus. Andmekaitsedirektiivi üle võtmine kriminaal- ja väärteomenetluses on üks asi, millega hakkame lähiajal tegelema.

Lisaks on meil Riigikogu menetluses mitu eelnõud, mis on memo lõpus üles loetletud.

Pikamäe: Mina olen väärteomenetluse tingimisi karistuse suhtes alati skeptiline. See muudaks selle menetluse liiga keeruliseks. Me tekitaksime esimese astme kohtule sellega täiendavat koormust. Asjadest asjade taastootmine peab olema piiratud olukorras, kus rikkumise enda raskus seda ei tingi. Vabaduskaotuse riive on põhiõiguste riive ja ta on ka riigile väga kulukas.

Eile kohtu esimeeste ettepanekuid kuulates koorus välja palju ettepanekuid eeskätt pean silmas Tartu Maakohtu ülevaadet, kus on mitmeid ettepanekuid karistusõiguse muutmiseks. Palun ka need siia tabelisse liita ja üle vaadata.

Põgusalt peatusime ka rahvakohtunike teemal ja esimese astme kohtu esimehed leiavad, et see institutsioon tuleks ära kaotada. Mina olen selles küsimuses opositsioonis. Oli ka mitmeid praktilisi probleeme mida tuleks analüüsida rahvakohtunike kaasamisega, leidmisega ja nimekirja pidamisega.

Otsus: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.

7. Põhiõiguste paketi analüüsi tutvustamine ja ülevaade selleks eraldatud rahade kasutamisest – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Justiitsministeerium, Kristel Siitam-Nyiri, Kaidi Lippus

Siitam-Nyiri: Tulenevalt sellest, et põhiõiguste pakett on jõus olnud üle poole aasta, vaatasime statistikat eelkõige vahistamiste ja läbiotsimiste osas ja võrdlesime seda poole aasta kaupa. Võtsime perioodi september 2016 kuni veebruar 2017 ja võrdluseks võtsime eelmise perioodi täpselt sama aja.

Vahistamise regulatsiooni muutus on oluliselt suurendanud kohtute ja prokuratuuri koormust. Isikuid vahistatakse võrdselt nii I ja II astme kuritegude toimepanemise puhul, kuid pikendamisi on rohkem I astme kuritegude puhul ja hea on, et analüüs seda ka kinnitab.

Positiivne on see, et keskmine vahi all viibimise aeg kohtueelses menetluses on võrreldes varasema perioodiga vähenenud ligi 3 kuud, mis on päris muljetavaldav tulemus. Alaealiste puhul on keskmine vahi all viibimise aeg vähenenud 48 päeva võrra. Kindlasti tuleb politseid, prokuratuuri ja kohtuid kiita, et nad on sellega palju tööd teinud. Muudatuste eesmärk oli, et väheneb vahistatute arv ja lüheneb keskmine vahi all viibimise aeg. See eesmärk on täidetud.

Vaatasime, et ega see, et vahistatute arv on vähenenud, ei too endaga kaasa kuritegevuse arvu tõusu, kuid nii see ei ole ja kuritegevuse statistika näitab täpselt samas tempos langust, nagu see oli eelmistel aastatel.

Läbiotsimiste puhul on kohtu koormus samuti oluliselt kasvanud, kuivõrd kohus on läbiotsimistesse rohkem kaasatud.

Kümme aastat tagasi oli meil umbes 1000 vahistatut ja täna on neid vähem kui 600, seega on vahistatute arv kümne aastaga vähenenud peaaegu 2 korda. Kevaditi tuleb mingil hetkel vahistatute

arvu tõus, kuid see ei tähenda, et arv ühtlaselt üles liigub. Suvel see arvatavasti jälle langeb. Suur langus toimus septembris-oktoobris, kuna siis seaduse muudatused jõustusid.

Vaatasime kohtu poolt tehtavaid toiminguid, ehk vahistamise määruseid ja vahi all pidamise pikendamise määruseid ja võrdlesime neid sellega, kui palju kohus tegi enne vahistamise põhjendatuse kontrolli. Kui september 2015 kuni veebruar 2016 tegi kohus 88 põhjendatuse kontrolli, siis peale põhiõiguste paketi jõustumist on pikendamiste määruste arv 294. Juurde saab lisada need pikendamise määrused, mis tehti ülemineku perioodi ajal. Neid me siia juurde ei arvestanud, kuna see oli ühekordne töö, mis tekkis põhiõiguste paketi rakendamisest. Me ei ole siia juurde arvestanud neid määruseid, kus on esitatud kaebus seoses vahistamise pikendamisega.

Isikuvastaste süütegude eest on vahistamisi ja vahistamise pikendamisi kõige rohkem. Järgnevad rahvatervise vastased süüteod ja varavastased süüteod. Kui rahvatervise vastastes süütegudes jõutakse enamasti ka pikendamiseni, siis varavastaste puhul on pikendamisi vähem.

Nii politsei, kohtute kui ka prokuratuuri koormus on oluliselt kasvanud ja vaatasime, kas ja kui palju see on mõjutanud seda, kui palju on saadetud asju kohtusse. Toimikute arv oli kasvanud ja isikute ning kuritegude arv langenud.

Vahistamise tähtajad on nii alaealiste kui täisealiste puhul päris oluliselt langenud, mis on väga positiivne. Alaealiste vahistatute arv muutunud ei ole. Pikendamiste puhul võib välja tuua, et pikendati ühe alaealise vahistamist, keda kahtlustati mõrvas ja raske tervisekahjustuse tekitamises ning kolmel juhul sai isik täisealiseks vahi all viibimise ajal.

Läbiotsimiste puhul nägime kõige rohkem vaeva e-toimiku ja KIS-i andmetega. Tahtsime vaadata kui palju on selliseid juhtumeid, kus prokurör annab määruse, tehakse läbiotsimine ja minnakse kohtult lubatavaks tunnistamist küsima ja kui palju tehakse läbiotsimisi kohtumääruse alusel. Üle poolte toimub see nii, et prokuratuuri määrus tunnistatakse lubatavaks hiljem ja enamus on lahendatud pealdisega, mis oli muudatuste üks mõte.

Pikamäe: Kirjeldasid, kuidas vahistamiste arv ja tähtajad on langenud. Oled sa kindel, et see on põhjuslikus seoses seadusemuudatustega või on see seotud kuritegevuse üldise vähenemisega?

Siitam-Nyiri: Vahistatuse kestvus ei ole viimase kümne aasta jooksul nii väike olnud ja sellel on kindel seos seadusemuudatustega.

Pikamäe: Läbiotsimiste kohapealt sa ütlesid, et enamasti kohus aktsepteerib prokuratuuri läbiotsimismäärust aga kui oli palju neid prokuratuuri määruseid, mida kohus ei ole aktsepteeritud?

Siitam-Nyiri: Vähe. Need on üksikud asjad.

Perling: Meie jaoks on kõige keerulisemaks osutunud pikendamise regulatsioon. Kas kohtutel on see ka tunda andnud? Fakt on see, et vahialuste arv on langenud ja see, et mõju on seadusemuudatusel, kuna prokuratuur ei jõua käia kõiki pikendamas. Valmis tuleb olla selleks, et ka raskete kuritegude eest on meil esimesed mõrvarid vabaduses. Samuti ei vahista me enam ka korduvaid varavastaste süütegude toimepanijaid. Septembrikuisel kohtu esimeeste ja prokuratuuri esindajate kokkusaamisel võiks arutada ka korralduslikke küsimusi ja see aitaks meil aega ja tööd paremini planeerida.

Otsus: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.

8. Kohtute 2018. a eelarvega seotud strateegilised otsused – KS § 41 lg 3 p 4 –
Justiitsministeerium, Marko Aavik

Aavik: Jagan informatsiooni kohtute eelarve teemal, mis oli eelmise aasta lõpus KHN-is arutamisel seoses sellega, et kohtute eelarve oli defitsiidis. Toetan KHN-i seisukohta, mis sai vormistatud resolutsioonotsusena 92. KHN-i korralisel istungil, et võiksime olukorra lahendada selliselt, et teatud kulud viia riigieelarvesse arvestuspõhiseks. Meie ambitsioonid on päris suured – lisaks kohtute palgarahale viia arvestuspõhiseks ka teised kulud, mis kohtul on raske kontrollida. Nendeks kuludeks on kolmandate isikute kulud, sealhulgas ka rahvakohtunike kulud, eksperdikulud. Praeguseks olemegi leppinud Rahandusministeeriumiga kokku, et kohtunike palgaraha ja kasvanud kulutused on järgmise

aasta riigieelarves arvestuspõhised ning sellega on ära kaetud ka tekkinud puudujääk kohtute eelarves.

Eelarvemenetluses saime lisaraha ka Lubja tänava uude kohtumajja kolimise ja paberivabale kohtumenetlusele ülemineku kulude katteks.

Ebaselge on veel, kuidas arvestuspõhiseks viimine täpselt sisustatakse. Praegu on meil põhimõtetes kokkulepitud ja lõplikult sisustatakse see siis, kui eelarvemenetlus on parlamendis.

Lippus: Oleme saanud teada nelja järgmise eelarveaasta summad ja seelses tabelis on toodud ära, et kolmandate isikute kuludeks ning postikuludeks on Rahandusministeerium näinud ette teatud rahasummad ja need on arvestuslikud. Oleme saanud teada ka kohtunike palkade summa ja kohtuametnike palgaraha summa. Nendest tabelitest selgub, et meie vajadused peaksid olema kaetud selliselt, et järgmisel aastal on meil esmakordselt kasutada IKT püsikuludeks kasutada muu raha kui kohtunike täitmata ametikohtade palgaraha või üle tulevad vahendid. KHN-ile esitatud memos on kirjas, et summad ei ole veel selgunud seetõttu, et Justiitsministeeriumi üldine tööjõukulude eelarve eelduslikult kasvab ja justiitshalduspoliitika osakond taotleb sealt kohtutele teatud summat.

Aavik: See puudutab 2,5% palgakasvu, mis on ministeeriumile üldiselt eraldatud ja selle kohta pole otsuseid veel tehtud. Meie ettepanek on, et see läheks madalapalgaliste palgarahaks.

Mis puudutab IKT püsikulusid, mis on peamiselt kaetud täitmata kohtunike ametikohtade palgarahast, siis järgmisest aastast kaob see võimalus, kuna kohtunike palgaraha läheb arvestuspõhiseks.

Lippus: Meil oli aprillis kohtuhalduse nõupidamine kohtudirektoritega, kus leppisime kokku, et kohtudirektorid mõtlevad järgmise aasta personalikulude kohtute vahel jaotamise meetoodika peale, teevad meile oma ettepanekud ja arutame neid koos.

Vaatasime viimase nelja kuu eelarve täitmist postikulude ja kolmandate isikute kulude osas ning kõrvutasime seda sellega, mis me oleme kohtute vahel ära jaganud ja kui kulud jätkuvad sama tempoga, siis on puudujääk 100 000 eurot. See tuleb kohtute eelarve reservist ootamatute kulude katteks ettenähtud summast kohtutele hüvitada ja seega on meie eelarve miinuses. Kulude arvestuspõhiseks viimisel seda riski järgmisel aastal ei ole ja see on positiivne. Järgmise aasta jaoks ei jää seega midagi väga üle. Seda raha, mille osas saab teha strateegilisi otsuseid, on väga vähe.

Pikamäe: Milline on see suurusjärg?

Aavik: Meie saame raha kasutamise üle otsustada siis, kui minister otsustab ministeeriumi eelarvest eraldada raha kohtusüsteemile. Seoses sellega, et kohtunike palgaraha läheb arvestuspõhiseks ei teki meil tulevikus ka reservi, mille abil saaksime katta tekkivaid kulutusi. Kohtusüsteemi sees toimuvad arendusprojektid saavad tulevikus toimuda ainult siis, kui nende elluviimiseks eraldatakse raha riigieelarvest või kui me teeme teadliku otsuse, et neid rahastatakse kohtusüsteemi sees millegi muu arvelt.

Pikamäe: Kas ma saan õigesti aru, et kohtute majandamiskulud jäävad kohtute käsutusse majandamiskulude raames ja kolmandate isikute kulud, postikulud ja kohtunike palgaraha, mis kaeti eelnevalt kohtute majandamisrahadest, läheb arvestuspõhiseks?

Ereb: Mulle selgitati, et kohtu kulude arvestuspõhiseks muutumine tähendab seda, et 2018. aastal eraldatakse kohtutele tervikuna ja igale kohtule eraldi kohtukulude limiit, mille suurus on määratud kohtu 2016. aasta tegelike kohtu kulude suuruse alusel. See on limiit kohtu ees, mille alusel toimub kohtu kulude katmine ja seda korrigeeritakse vastavalt sellele, kuidas limiit täitub.

Aavik: See on meie finants- ja varahaldustalituse esialgne arusaam, kuidas see võiks käia, kuid meil ei ole Rahandusministeeriumiga sellekohast kindlat kokkulepet. Kuna kulud ära võetakse, siis võetakse ära ka raha nende kulude katmiseks vastavalt 2016. aastal nende kulude katmiseks kulunud summade järgi. Nende kulude katmiseks, mida me oleme katnud täitmata kohtunike ametikohtade palgaraha arvelt, antakse meile raha püsikulude katmiseks.

Pikamäe: Seda teemat tuleb uuesti arutada KHN-i istungil septembris või detsembris, kui on selgunud kõik üksikasjad. Vabariigi Valitsus on alustanud riigieelarve baasseaduse muutmist ja sellega tahetakse muutama mitmeid senini üsna kindlalt püsinud põhimõtteid sealhulgas ministeeriumite eelarve koostamise aluseid ja nende kõrval on eelnõud ette nähtud, et kehtestuks tunnistatakse ka teatud sätted, mis puudutavad KHN-ilt arvamuse küsimist esimese ja teise astme kohtute eelarve kohta. Muutmispõhjendustes oli KHN-ist mööda mindud ja oli võetud seisukoht, et kui riigieelarve menetlus ministeeriumite suhtes muutub, siis muudetakse kehtetuks ka KHN-i arvamuse andmist puudutavad sätted. Mulle tundub, et see loogika ei ole õige, kuna kohtud ei ole võrreldavad ministeeriumitega vaid kohtuvõim on täitevvõimust eraldi. KHN-i arvamust puudutavad sätted võiksid jääda mingil kujul alles. Olen nõus, et kui baasseaduse loogika tervikuna muutub, siis tuleb teha korrektiivse tähtaegade ja protseduuri osas. Mul oli ministriga esialgne kokkulepe, et parlamendi menetluse käigus saab mõningaid asju korrigeerida. Millises järgus on riigieelarve baasseaduse menetlus parlamendis?

Laanet: Menetlus käib ja soovitan teha kirja Riigikogu rahanduskomisjonile ja kõikidele fraktsioonidele.

Sepp: Õiguskantsler on olnud kriitiline kogu riigieelarve baasseaduse ja selle uue mudeli suhtes. KHN-i arvamuse avaldamise õiguse alles jätmise tugevdaks kohtute eelarvete kujundamise põhimõtete põhiseaduspärasust.

Pilving: Mis saab teistest põhiseaduslikest institutsioonidest uue korra järgi?

Pikamäe: Põhiseaduslike institutsioonide rolli sooviti mõnevõrra muuta ja Riigikohus tegi samuti ettepanekuid eelnõu korrigeerimiseks, kuid põhiseaduslike institutsioonide eelarvete koostamises ei tohiks väga suurt probleemi olla. Eraldi küsimus on KHN-i rolli täielik kaotamine.

Pilving: Esimese ja teise astme kohtute eelarve kujunemine võiks rohkem sarnaneda teiste põhiseaduslike institutsioonide eelarvete kujunemisele ja selle mehhanismi raames võiks KHN-il olla arvamuse avaldamise võimalus. Oluline võimude tasakaalu leidmise punkt on see, et KHN-i roll kohtute eelarve kujunemises mingis vormis säiliks.

Pikamäe: Kas plaan on riigieelarve baasseadus vastu võtta enne jaanipäeva?

Laanet: Ma arvan küll.

Pikamäe: Me ei jõua selle aja jooksul uut mudelit välja töötada, kuid anname endast parima, et säilitada praegune KHN-i roll esimese ja teise astme kohtute eelarvete kujunemise protsessis ja teen sellesisulise pöördumise Riigikogu rahanduskomisjonile.

Nimetatud teemat arutatakse uuesti septembrikuises KHN-is.

Otsus: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.

9. Eesti Kohtunike Ühingu pöördumine kohtunike ja kohtuametnike turvalisuse teemal – KS § 41 lg 3 p 4 – Eesti Kohtunike Ühingu esimees Virgo Saarmets.

Saarmets: Teema tõstatati Eesti Kohtunike Ühingu juhatuse poolt. Tegemist on põhimõttelise küsimusega ja seetõttu soovisime teema arutamist KHN-is. Teema tõusetus seoses koduse ärakuulamisega ja seoses sellega, et tsiviilkohtumenetluse seadustiku alusel peab inimese, kes on varem olnud vaimsete häiretega, ära kuulama tema harjumuspärasel ehk koduses keskkonnas. Tegemist võib olla füüsilises mõttes täisjõuga mehega ja teda ei pruugi suuta ohjata ka isikud, kes temaga koos ärakuulamisel viibivad. See ei pruugi lõppeda vägivaldteoga, kuid probleem on juba see, kui kohtunik või kohtuametnik tunnevad ennast ohustatuna. Võimalik oleks kutsuda kaasa kohtukordnik, kuid sellest ei pruugi samuti kasu olla, kui kordnik on vanem meesterahvas. Kui on teada, et inimese puhul on oodata agressiivsust, siis kas kohtul on võimalik kutsuda politsei sinna juurde või viia ärakuulamine läbi kuskil mujal? Meie ootame seda, et probleemi teadvustatakse ja sellega tegeletakse kasvõi läbi töörühma moodustamise.

Loide: Mina olen selle teemaga tegelenud eelmise aasta novembrist, kuna meil oli Jämejala haiglas üks reaalne juhtum, kus patsient ründas kohtuistungis sekretäri. Mina pöördusin Justiitsministeeriumi poole, kes pöördus Sotsiaalministeeriumi poole. Ilmselgelt on haiglates asi erinevalt korraldatud, kuid Sotsiaalministeeriumi vastuses väideti, et haiglates on turvalisust tagavad meetmed kasutusele võetud, vastavad ruumid on olemas ja absoluutselt igal juhul saadavad kohut saatjad, kuid nii see tegelikult ei ole.

Sepp: Meile on see teema tuttav, kuna meie nõunikud käivad ka erihoolekandeesutustes. Kõik asutused on erinevad ja kõigis ei ole tagatud isegi sellise ruumi olemasolu, kuhu saab taganeda. Oleme mõnel korral palunud turvanuppu.

Loide: Tartu haigla annab turvanupu, kuid Jämejala haigla, kus on olukord kõige hullem, turvanuppu ei anna.

Sepp: Terviseameti viimase info kohaselt on päevakorras sotsiaalhoolekandeesutuste ruumide nõuete muutmise ja meie võiks proovida anda sisendi, et tagataks sellise ruumi olemasolu, kus oleks turvaline toiminguid läbi viia.

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku võimaldab teatud olukorras kutsuda toimingute juurde psühhiaatri, psühholoogi või sotsiaaltöötaja, kes ei ole küll turvamehed, kuid kellega koostöös saab teha selle situatsiooni jõulisemaks. Kas sellest ei ole natuke tänases olukorras abi? Mõningates olukordades on ka riigi õigusabi osutaja sellises olukorras olemas. Turvamehe ja kordniku kaasamisega võivad tekkida andmekaitseprobleemid.

Saarmets: Nende kaasamine ei ole päris sama, mis turvamehe kaasamine.

Sepp: Psühhiaater või psühholoog suudab võib-olla situatsiooni maha rahustada. Selline ruum, kuhu minna, võiks igal pool olla.

Kersti-Vaks: Ma saan aru, et selles pöördumises on küsimus koduses keskkonnas ärakuulamise. Neid olukordi peaks arutama eraldi – üks on kodune ärakuulamine ja teine ärakuulamine asutuses. Asutuses on turvalisuse tagamine selle asutuse ja personali ülesanne. Psühhiaater peaks teadma inimese tausta ja seetõttu peaks tema olema ka see isik, kes olukorra pingeid maha võtab.

Seadus ei kohusta kohtunikku minema isiku koju ärakuulamist läbiviima ja selle käigus ennast ohtu seadma. Toimiku materjalidest on aru saada, kui ohtliku isikuga on tegemist ja mina eeldan, et väga ohtlik isik viibib psühhiaatriaiglas. Kui on teada, et isik on ohtlik, siis ei pea minema koju ärakuulamist tegema. Meie õpetame noorkohtunikele kohustuslikul koolitusel, et kohtunik peab ennast ärakuulamisel kehtestama ja see tähendab seda, et kohtunik ei lähe eeltööta ning teadlikult ohtlikku olukorda. Praktika, et võtta kaasa kohtuistungis sekretär, on halb ja ressursi raiskav, kuna paar lauset saab kirja panna ka kohtunik ise. Kõige mõistlikum on üldse kaasa võtta diktofon. Kaasa võiks võtta autojuhist kordniku. Seadus ütleb üheselt, et kaasa võib võtta sotsiaaltöötaja. Kohtunike tuleb õpetada, kuidas ennast kehtestada ja see on koolituste ülesanne ning ei tasu minna sellisesse kohta, kus on ette teada, et midagi võib juhtuda. Töögrupp on võimalik moodustada seoses turvatingimustega asutustes, kuid mitte koduse ärakuulamise tingimuste parendamiseks.

Siigur: Mina ei ole nõus sellega, et kohtu kordnik või autojuht ei tohiks viibida andmekaitseprobleemide põhjustel ärakuulamise juures, kuna kohtu kordnik on kohtu ametnik samamoodi nagu kohtuistungis sekretär ja tema ülesanne on õigusemõistmise turvalisuse tagamine.

Saarmets: See on tõlgendamise küsimus.

Perling: Mul on hea meel, et te tõstatate selle teema. Kui keegi hakkab turvalisuse küsimust analüüsima, siis analüüsige kohtumajade turvalisust tervikuna nii kohtu kui prokuröride poolelt. See, et ohtlikud inimesed on kõik haiglas, ei vasta tõele.

Vallikivi: Kõiki õigusemõistmises osalejaid tuleks kaitsta ühtemoodi. Meil on sama mure, kuna meie ei saa kohtu kordnikku erihoolekandeesutusse kaasa võtta.

Pikamäe: Eesti Kohtunike Ühing viitab, et meil oli turvakontrolli küsimus päevakorras. Selle algatas Sten Luiga, kuid mingil hetkel palus Eesti Advokatuuri esimees selle teema maha võtta. Mina ei suuda seadust lugeda nii, et see sunniks kohtunikul või kohtuametnikul panna ennast teadlikult ohtlikku olukorda. Seadust ei tohi nii tõlgendada. Mis takistab kaasamast kohtu kordnikku või patrullpolitseinikku? Töögrupi moodustamine ei ole tingimata vajalik ja see probleem on lahendatav parimate praktikate juurutamise teel ning selle teema peaks koolituste käigus uuesti läbi arutama. Vajaduse korral saab teha ka erinevaid ümarlaudu. Ma leian, et selle probleemi lahendamine ei vaja töögrupi moodustamist ega seadusemuudatusi vaid taandub teatud tövõtetele.

Kersti-Vaks: Hoolekandeesutustega võiks ministeerium suhelda ja selgitada olukorda, et nende ülesanne on tagada isiku ohutus. Võib-olla võiks ministeerium korraldada mingi ümarlaua hoolekandeesutuste pidajatega. Nendes asutustes ei ole kohtunikul väga võimalik ennast kehtestada.

Saarmets: Täna arutelu eest. Koolitus on kindlasti üks oluline aspekt, et selgitada, et kuigi seadus ütleb, et toimingute juurde võib kutsuda sotsiaaltöötaja, siis tegelikult võib kutsuda ka politseiametniku. Kui mina loen seda seadust, siis tegelikult ei võimalda see otseselt sellist kaasamist. Koduse ärakuulamise ohtlikkuse korral võiks olla mingi neutraalne pind, kus saaks seda korraldada.

Pikamäe: Täna arutelu oli selge sõnum, et kohtunike ja kohtuametnike turvalisus on oluline teema. Selle küsimusega võiks tegeleda detailselt edasi vastava ümarlaua või koolituse raames. Arvan, et oleme teie kirja arutanud, erinevad ettepanekud on kõlanud ja nende kõigi ühine tunnus on see, et asjatuid riske võtta ei maksa ning ei tohi. Kohtunike ja kohtuametnike turvalisuse teema on lahendatav koondades parimaid praktikaid ja Riigikohus edastab koolitusosakonnale informatsiooni, et korraldataks koolitusi praktika ühtlustamiseks.

Otsus: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.

10. Riigikohtu esimehe poolt Riigikogule esitatava ettekande tutvustus – KS § 41 lg 3 p 3 alusel
– Riigikohtu esimees Priit Pikamäe

Pikamäe: Edastan oma ettekande teksti parlamendile ja arutelu suures saalis toimub 8. juunil. Ettekanne keskendub oma põhipunktides põhiseaduslikkuse järelevalvemenetlusele. Soovin parlamendile meelde tuletada mõningaid Riigikohtu ja Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikast tulenevaid kaasuseid, kus parlamendi sekkumine oleks vajalik, et viia Eesti õigus kooskõlla inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni ja põhiseaduse nõuetega. See puudutaks kolme kaasuse rühma. Esiteks Romeo Kalda, kes saavutas Euroopa Inimõiguste Kohtus Eesti suhtes hukkamõistva otsuse tegemise küsimuses, et kinnipeetavatel ei ole ligipääsu teatud veebilehekülgedele (Riigikogu ja Õiguskantsleri veebilehed). See küsimus oli põhiseaduspärasuse aspektist Riigikohtu üldkogus arutamisel aastaid tagasi, kuid Riigikohus leidis, et põhiseaduse rikkumist ei ole ja kehtiv vangistusseaduse regulatsioon on põhiseadusega kooskõlas. Euroopa Inimõiguste Kohus leidis, et on siiski konventsiooni rikkumine viidates sellele, et kui oleme vangistusseaduses lubanud kinnipeetavatele ligipääsu mõnele veebilehele (nt elektroonilisele Riigi Teatajale), siis ei ole põhjust mitte anda juurdepääsu nendele teisele kahele R. Kalda poolt küsitud veebilehele. Küsimus ei ole ainult nende veebilehtede külastamises vaid selles kas ja millises ulatuses peaks kinnipeetavatele olema tagatud ligipääs internetile. Kuigi me arutame praegu R. Kalda teistmise avaldust, siis on selge, et vangistusseaduse regulatsioon vajab parlamendi sekkumist selleks, et see viia kooskõlla inimõiguste konventsiooniga. Välja tuleb mõelda uus regulatsioon, et lõpptulemus ei oleks see, et kinnipeetavad hakkavad kohtu kaudu taotlema ligipääsu erinevatele veebilehtedele, kuna õigusteavet kandvaid lehti on üksjagu. Mida kiiremini parlament selle käsitlemisele võtab, seda kiiremini me saame selle olukorra lahendada.

Teine teema on kinnipeetavate valimisõigus. Täna kehtib meil täielik kinnipeetavate valimisõiguse keeld, kuid Euroopa Inimõiguste Kohus on korduvalt öelnud, et absoluutne keeld ei ole konventsiooni lisaprotokolliga nõuetega kooskõlas ja seda tuleb sellisena ka võtta. Oht seisneb selles, et ees seisavad uued parlamendi valimised ja valimiste käigus on kinnipeetavad seda teemat korduvalt tõstatanud ning Riigikohus on need taotlused jätnud erinevatel kaalutlustel kõrvale osundades seal millised on täpsed menetlusõiguslikud sammud selleks, et saavutada kohtukaebõigus. Kinnipeetavad on need sammud selgeks õppinud ja järgmiste valimiste ajal tuleb arvatavasti ka korrektne kaebus ja selleks, et mitte tulle põhiseaduslikkuse teema juurde tagasi järgmiste valimiste ajal, siis võiks parlament pakkuda välja mõne lahenduse.

Kolmas puudutab mõistliku menetlusaja ületamisega tekitatud kahju hüvitamist. Meil on vastu võetud süüteo menetlusega tekitatud kahju hüvitamise seadus kahju hüvitamiseks kriminaal- ja väärtemenetluses, mis reguleerib ka seda, kuidas saab küsida mõistliku menetlusaja ületamisel kahju hüvitamist nendes menetlusliikides. Täiesti reguleerimata on aga see, kuidas toimub kahju hüvitamine mõistliku menetlusaja ületamisel tsiviil- ja halduskohtumenetluses. Riigivastutuse seadus seda ei hõlma ja mingit muud lahendust ei ole ning ka sellele on Euroopa Inimõiguste Kohus korduvalt tähelepanu juhtinud. Kuigi meil on nüüd sätted, kuidas kohtumenetlust kiirendada, siis olukorras, kus kahju on juba tekkinud, ei ole vastavat meetet olemas.

Edasi annaksin ülevaate põhiseaduslikkuse järelevalvemenetluse statistikast. Siin torkab silma abstraktse normikontrolli trend ja põhimassi moodustab kohtute algatatav konkreetne normikontroll. Ütleksin välja ka oma seisukoha individuaalsete põhiseaduslikku järelevalvemenetluse kaebuste osas ehk teema, mis tõusetus Justiitsministri poolt välja saadetud VTK-st ja mille kohta avaldas arvamust ka õiguskantsler ja Riigikohtu halduskolleegiumi esimees. Minu seisukoht on Riigikohtu senist praktikat toetav ehk ma ei näe ühtegi põhjust miks mitte jätkata seda järjekindlat järelevalvekolleegiumi praktikat, mis meil on kujunenud. Ettekande juurde käib tavapärane esimese ja teise astme kohtute menetlusstatistika ja Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse otsuste täitmise ülevaade.

Otsus: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.

11. Ülevaade KHN-i otsuste tabelis kajastuvatest pooleliolevatest teemadest – KS § 41 lg 3 p 4 alusel – Justiitsministeerium, Kaidi Lippus; Riigikohus, Liis Lindström

Lippus: HKMS revideerimine – hoiame seda teemat nii kaua tabelis, kui eelnõu jõuab parlamendi menetlusse.

Ida-Virumaal lisatasu maksmine. Vabariigi Valitsus otsustas 2018. aastaks sellega seonduvale projektile lisaraha mitte eraldada. Justiitsministeeriumi juhtkond jätkab võimaluste otsimist Ida-Virumaal täiendava töötasu tagamiseks.

Asenduskohtunikud – Koostöös Riigikohtu ja teiste kohtutega hakkab Justiitsministeerium alates augustist aktiivselt selle instituudi loomisega tegelema.

Tartu Ringkonnakohtu ruumiprobleem – RKAS-i esialgsed joonised Tartu kohtumaja ümberehitamiseks ei rahuldanud prokuratuuri ega kohtute vajadusi. Peame täpsustama oma lähteülesande ja tellima RKAS-ilt uue ruumilahenduse ning panime enda jaoks projekti uueks tähtajaks 31.12.2017

Pikamäe: Kas selle teemaga plaanitakse tulla ka KHN-i?

Aavik: Detsembrikuises või märtsikuises KHN-is oleme valmis seda teemat arutama.

Lippus: Peame koostöös otsima parimat lahendust. Eelmises KHN-is lubasime saata RKAS-i hinnangud Veski tänava maja ja Tartu kohtumaja kohta, kuid kui võrd Tartu kohtumaja projekt ei lähe sellisena tegemisele nagu hinnang antud oli, siis ei ole nendel hinnangutel väärtust ja seetõttu me ei edastanud neid ka KHN-ile. RKAS pakkus Veski tänava maja võimalikuks maksumuseks 4,5 miljonit eurot (ilma KM-ta) plussmiinus 30% ja kohtu vajadustele vastavat maja oleks nende hinnangul sellest majast väga raske teha.

Kerstna-Vaks: Nad on jõudnud arusaamale, et maja on liiga väike.

Lippus: Menetlusdokumentide kättetoimetamine – me ei ole Omnivaga koostöös midagi murrangulist siin saavutanud. Nende poolt välja pakutud muudatused ei tee kohtudirektorite hinnangul olukorda paremaks. Omniva ei ole ise aktiivne oma teenuse paremaks arendamisel ja KIS arenduste nimekiri on hetkel nii pikk, et kiireid ja suuremaid arendusi ei saaks me ka ise ette võtta.

Aavik: Üks on kantselei probleem ja teine on sisuline kättetoimetamise süsteem. Omniva töötas meile eelmisel aastal välja meie vajadustele vastava mudeli, kuid see oleks läinud meile 4 korda kallimas tänasest postikulust.

Lippus: Kohtudirektorid on ideele, et hakata menetlusosalistelt dokumentide kättetoimetamise kulusid ette võtma, avaldanud tugevat vastuseisu.

Töökoormuspunkti süsteemi ülevaatamine. Kõik selleaastased kohtujuhtide nõupäevad on praeguse info kohaselt pühendatud sellele teemale. Septembrikuisel istungil saame metoodikalt natukene lähemalt tutvustada.

Helisalvestusseadetest oli tänasel istungil pikalt juttu ja jätkame praktika kogumist, levitamist ning loodame järgmiseks KHN-iks kehtestada ka vastava justiitsministri määruse. Määrus on toetav ja ei kohusta üheski menetluses protokollil helisalvestisena koostama ning sellele lisandub parimat praktikat koondav juhend.

Loide: Tõin oma selle aasta aruandes välja, et on probleem helisalvestiste kuulamisega vanglas. Kas ministeerium on selle teemaga edasi tegelenud?

Lippus: Meil on vanglate osakonna, justiitshalduspoliitika osakonna, kriminaalpoliitika osakonna ja RIK-iga koostöös käsil suur projekt, kuidas tagada vangidele juurdepääs nii helisalvestistele kui kõikidele avalikus e-toimikus nende jaoks ülevaleolevatele dokumentidele. Kaardistame projekti suurust ja tegevusi ja paneme projekti plaani paika ja saame sellest rohkem rääkida septembrikuus.

Tööjaotusplaanide koostamise põhimõtted. Moodustasime töörühma, kus oli 14 kohtunikku ja 3 Justiitsministeeriumi inimest. Jagasime teema kaheks – üks oli tööjaotusplaanis kajastatavad üldised teemad ja teine kitsalt spetsialiseerumine. Kaardistasime ära, mida tänastes tööjaotusplaanides kajastatakse ja töörühm arutas, kas neid asju on vaja tööjaotusplaanis kajastada või mitte. Paralleelselt arutas töörühm seda, millistele kitsamatele valdkondadele tuleks erinevates menetlusliikides spetsialiseeruda ja kaardistasime ära spetsialiseerumise praktilised probleemid. Sellest on valminud kokkuvõtlik dokument, mis on edastatud kõigile töörühma liikmetele ja seal on kirjas, mida tuleb tööplaanis kajastada ja millistele valdkondadele spetsialiseerumise vajadust töörühma liikmed nägid. Teen ettepaneku Riigikohtu esimehele ja tema nõunikule tutvuda töörühma töö tulemusega ja siis otsustame, kuidas sellega edasi minna.

Pikamäe: Võttes aluseks pooleliiolevate tööde tabeli võiksimme oma järgmise sessiooni istungid lähtuvalt sellest planeerida. Septembris või detsembris võiks tulla lauale koormuspunktide küsimus. Kas see on realistlik?

Luha: Detsembriks on realistlik.

Pikamäe: Järgmise aasta märtsikuisel KHN-is võiks arutada asenduskohtuniku instituuti. Septembris, detsembris või märtsis võiks tagasi tulla Tartu kohtupiirkonna ruumiküsimuse juurde. Tööjaotusplaanide probleemistik tuleks võtta päevakorda ja tutvustada töörühma tööd KHN-is ning küsida selle kohta KHN-i seisukohta. Märtsikuisel istungil oli tööjaotusplaanide teema arutlusel ja eesmärk on ühtsete, kõikidele kohtutele laieneva tööjaotusplaani põhimõtete heakskiitmine.

Otsus: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.

Istungi lõpp 02.06.2017. a kell 13.05

/allkirjastatud digitaalselt/

Priit Pikamäe
Juhataja

/allkirjastatud digitaalselt/

Aliis Pihkva
Protokollija